

**Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky**

**USPOKOJOVÁNÍ INDIVIDUÁLNÍCH POTŘEB OSOB
OMEZENÝCH NEBO ZBAVENÝCH ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM
ÚKONŮM VEŘEJNÝMI OPATROVNÍKY NA RYCHNOVSKU**

**SATISFACTION OF INDIVIDUAL NEEDS OF PERSONS
RESTRICTED OR DEPRIVED OF THEIR LEGAL CAPACITY
BY PUBLIC GUARDIANS IN RYCHNOV REGION**

Bakalářská diplomová práce

Josef Šimerda

Vedoucí bakalářské diplomové práce: PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

.....

V Rychnově nad Kněžnou dne 23.3.2012

Obsah

Úvod.....	5
1. Pojem způsobilost k právním úkonům.....	7
1.1 Nabývání způsobilosti.....	7
1.2 Omezení a zbavení způsobilosti.....	7
1.3 Navrácení způsobilosti.....	8
2. Právní úprava soudního řízení o způsobilosti k právním úkonům...9	9
.1 Řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům zahájené na základě návrhu.....	9
.1.1 Náležitosti návrhu.....	10
2.2 Řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům zahájené na základě podnětu.....	10
2.3 Účastníci řízení.....	11
2.3.1 Účastníci řízení při úpravě způsobilosti k právním úkonům osoby, jež je rodičem nezletilých dětí.....	11
2.3.2 Státní zastupitelství v řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům.....	12
2.3.3 Navrhovatel v řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům.....	12
2.3.4 Vyšetřovaná osoba.....	13
2.4 Průběh řízení a dokazování.....	13
2.5 Forma rozhodnutí.....	16
2.6 Opravné prostředky.....	17
3 Oblasti dopadů při omezení či zbavení osob způsobilosti k právním úkonům.....19	19
3.3 Oblast pracovně právní.....	19
3.4 Oblast rodinně právních vztahů.....	19
3.5 Občanský průkaz.....	20
3.6 Hospitalizace a vyšetřovací a léčebné úkony.....	21
4 Řízení o ustanovení opatrovníka.....23	23
4.3 Druhy opatrovnictví.....	24
4.4 Fyzická osoba jako opatrovník.....	26
4.5 Veřejný opatrovník.....	26
4.6 Kritéria výběru opatrovníka.....	28
4.7 Práva a povinnosti opatrovníka.....	29
5. Individuální plánování.....31	31
6. Stanovení výzkumného šetření.....33	33
6.1 Účel výzkumu.....	33
6.2 Plán výzkumu.....	34
6.3 Výběr a kritéria výzkumu.....	34
6.4 Metoda získávání dat.....	35
6.5 Zpracování získaných dat a informací.....	35
7. Obce vykonávající institut veřejného opatrovnictví na Rychnovsku.....36	36

8. Výkon veřejného opatrovnictví v regionu Rychnovska.....	39
8.1 Popis realizace rozhovorů podle osnovy.....	39
8.1.1 Opatrovnictví na obci.....	40
8.1.2 Způsoby zajišťování individuálních potřeb.....	42
8.1.3 Evidence majetku a jeho spravování.....	43
8.1.4 Spolupráce se soudem.....	44
8.1.5 Hospitalizace.....	45
8.1.6 Sociální pracovníci zařízení.....	46
8.1.7 Opatrovanci.....	47
9. Výsledky rozhovorů.....	48
Závěr.....	50
Seznam použité literatury.....	52
Anotace	
Seznam příloh	
Přílohy	

Úvod

Se samotným výkonem opatrovnictví jsem se poprvé osobně setkal přibližně před šesti lety. V té době jsem, aniž bych si uvědomoval veškeré důsledky tak závažného rozhodnutí, přistoupil na návrh zaměstnavatele, abych vykonával opatrovníka osobě, která byla zbavena způsobilosti k právním úkonům. Nikdo z příbuzných této osoby neměl o výkon opatrovnictví zájem. Město v té době odmítalo nést odpovědnost za výkon veřejného opatrovnictví, a tak jsem přistoupil na to, že jsem byl jako pracovník městského úřadu soudem ustanoven opatrovníkem, tedy jako fyzická osoba. Až v průběhu výkonu tohoto opatrovnictví jsem si začal uvědomovat, jak je tato funkce na jedné straně zavazující vůči osobě omezené či zbavené způsobilosti k právním úkonům, tak i soudu, který provádí dohled nad výkonem opatrovnictví. Dalším důvodem, proč jsem si vybral toto téma, je také ta skutečnost, že v rámci výkonu svého povolání navštěvuji klienty, kteří byli zbaveni či omezeni ve způsobilosti k právním úkonům a jsou umístěni v zařízeních. Za tyto osoby musí žádat o jakoukoliv změnu či přiznání příspěvku na péči opatrovníci. Zjistil jsem, že většina těchto uživatelů služeb je zastupována tzv. veřejným opatrovníkem, tedy obcí, ve které mají uživatelé trvalé bydliště.

V souvislosti s účinností zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, došlo k tomu, že některé obce byly soudem stanoveny veřejnými opatrovníky opatrovanců, kteří mají v jejich obci trvalý pobyt a užívají zároveň pobytové sociální služby v jejím správním obvodu. To znamená, že se tato obec či město stalo opatrovníkem většinu počtu osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům. Ve své bakalářské práci se proto chci věnovat výkonu institutu veřejného opatrovníka u těchto obcí. Chtěl bych se zaměřit na to, jak jsou tyto obce schopny zabezpečovat výkon veřejného opatrovníka a jaké postupy mají nastaveny při zajišťování individuálních potřeb svých opatrovanců. Cílem mé práce je zjistit počet obcí v regionu Rychnovska, které jsou ustanoveny k výkonu veřejného opatrovnictví u více jak pět osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům a zároveň jsou uživateli

pobytové sociální služby. U takto zjištěných obcí budu popisovat samotný výkon opatrovnictví s ohledem na uspokojování individuálních potřeb osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům.

Teoretickou část své bakalářské práce budu věnovat právnímu rámci řízení o přezkoumání způsobilosti k právním úkonům, jako je zahájení řízení, jeho samotný průběh a ukončení. Dále uvedu postup při řízení o ustanovení opatrovníka a budu charakterizovat druhy možných opatrovníků. Uvedu možné podmínky při ustanovení veřejného opatrovnictví a obecně jeho možné dopady v různých lidských činnostech.

V praktické části budu zjišťovat, kolik obcí v regionu Rychnovska výkon veřejného opatrovnictví vykonává. Z těchto obcí vyčlením obce, které vykonávají opatrovnictví u více jak pět osob omezených způsobilosti k právním úkonům a tito opatrovanci jsou zároveň uživateli pobytové sociální služby. Poté se pokusím oslovit osoby, které jsou pověřeny pro výkon samotného opatrovnictví, a za pomoci rozhovoru podle osnovy budu zjišťovat v sedmi tématických okruzích samotný výkon opatrovnictví, ve kterém se zaměřím především na obecné podmínky opatrovnictví na obci, na zajišťování individuálních potřeb opatrovanců, na evidenci a spravování jejich majetku, na spolupráci se soudem a zdravotnickými zařízeními. Pokusím se také zjistit bližší informace o spolupráci opatrovníků se sociálními pracovníky v zařízení a o komunikaci opatrovníků se svými opatrovanci.

Výsledkem mé bakalářské práce by mělo být zjištění celkového počtu obcí, které jsou ustanoveny výkonem veřejného opatrovnictví u osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům a zároveň pobývajících v pobytových zařízeních sociální péče v regionu Rychnovska. Rozhovorem s veřejnými opatrovníky bych měl získat komplexnější informace o samotném výkonu veřejného opatrovnictví u výše uvedených osob v regionu Rychnovska.

1. Pojem způsobilost k právním úkonům

Ve své práci budu používat velice často termín způsobilost k právním úkonům. Domnívám se, že je velice důležité si tento pojem na počátku vymežit pomocí zákonných norem, kde je tato problematika zakotvena. Samotný pojem způsobilost upravuje zákon č. 40/1964, občanský zákoník, který objasňuje a vymezuje, kdy způsobilost vzniká, v jakých případech se omezuje a za jakých podmínek zaniká. V § 7 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, se uvádí, že způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé. V odst. 2 téhož paragrafu je uvedeno, že způsobilost zaniká smrtí.¹

1.1 Nabývání způsobilosti

Podle § 8 odst. 1 občanského zákoníku „*způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům) vzniká v plném rozsahu zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku. Před dovršením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství. Takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné*“.² V odst. 2 téhož paragrafu je uvedeno, že nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.³

1.2 Omezení a zbavení způsobilosti

„*Fyzická osoba může být omezena ve způsobilosti k právním úkonům pouze rozhodnutím soudu ze zákonem vymezených důvodů. V souladu s § 10 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, může soud fyzickou osobu způsobilosti k právním úkonům zbavit, jestliže fyzická osoba není vůbec schopna činit žádné právní úkony pro duševní poruchu, která není jen přechodná. Duševní porucha nikoliv přechodné povahy může být společně*

¹ Srov.: Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 7

² Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 8, odstavec 1.

³ Srov.: Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 8 odstavec 2.

s nadměrným používáním alkoholických nápojů nebo omamných prostředků či jedů rovněž důvodem pro omezení způsobilosti k právním úkonům, pokud je fyzická osoba z jednoho z uvedených důvodů schopna činit pouze některé právní úkony“⁴.

Úkonem zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům se významně zasahuje do celkové integrity jednotlivce. Dotýká se jeho lidské důstojnosti a omezuje ho v některých základních lidských právech, která jsou ukotvena v Listině základních práv a svobod, a to především v článku 5 „každý je způsobilý mít práva“⁵, v článku 10 odst. 1 „každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“⁶ a v odstavci 2 téhož článku „každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života.“⁷

1.3. Navrácení způsobilosti

Omezení či zbavení způsobilosti fyzické osoby k právním úkonům není aktem nevratným. Podle § 10 odst. 3 občanského zákoníku může soud zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům změnit, dokonce i v některých případech zrušit, změní-li se nebo odpadnou-li důvody, které k nim vedly.⁸

⁴HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007, č. 9, s 21

⁵ Zákon č. 23/19991 Sb., Ústavní zákon, ve znění pozdějších předpisů, čl 5.

⁶ Zákon č. 23/19991 Sb., Ústavní zákon, ve znění pozdějších předpisů, čl 10, odstavec 1.

⁷ Zákon č. 23/19991 Sb., Ústavní zákon, ve znění pozdějších předpisů, čl 10, odstavec 2.

⁸ Srov. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 10, odstavec 2.

2. Právní úprava soudního řízení o způsobilosti k právním úkonům

V této rozsáhlejší kapitole se budu věnovat samotnému postupu soudu při soudních řízeních o způsobilosti k právním úkonům. Uvedu, kdo a jakým způsobem může podat informaci soudu o osobách, u kterých existuje domněnka, že by mělo dojít k nějaké změně v jejich způsobilosti. Vymeším, kdo může být účastníkem řízení, jak probíhá dokazování a jakou formu má samotné rozhodnutí ve věci. V závěru uvedu, jaké jsou možné opravné prostředky při vydání rozsudku o úpravě způsobilosti k právním úkonům.

2.1 Řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům zahájené na základě návrhu

Řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům může být zahájeno na návrh. Tento návrh může být k soudu podán jakoukoliv osobou, která však musí mít procesní způsobilost, tedy způsobilost být účastníkem řízení. Návrhy k soudu ve většině případů podávají ty osoby, které se domnívají, že určité osoby v jejich bezprostředním okolí potřebují pomoc a ochranu, která jim může omezením jejich způsobilosti k právním úkonům pomoci.⁹

„Zákon však dává soudům možnost vyžádat po podání návrhu od navrhovatele zprávu lékaře, a není-li taková zpráva soudu předložena, lze bez dalšího řízení zastavit - § 186 odst. 2 o. s. ř. Smyslem tohoto právního ustanovení je zabránit situacím, kdy by bylo vedeno řízení na základě šikanózního nebo jinak nekorektního návrhu. Řízení je zahájeno dnem, kdy návrh na úpravu způsobilosti k právním úkonům byl doručen soudu.“¹⁰

⁹ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005, č.12,s 25

¹⁰ NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005,č.12,s 25

2.1.1 Náležitosti návrhu

Náležitosti návrhu by se měly řídit ustanovením § 42 odst. 4 a § 79 odst. 1 občanského soudního řádu. Návrh by měl obsahovat, jakému soudu je adresován, kdo návrh podává (jméno, bydliště, popř. rodná čísla účastníků), proč a v jaké věci ho navrhovatel soudu doručuje a proč. Podání návrhu musí být vždy podepsáno a datováno. Navrhovatel by měl ve svém návrhu také vylíčit skutečnosti, které ho vedly k samotnému podání.¹¹

Samotné řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům je ve srovnání s ostatními soudními řízeními obzvláště specifické. Jedná se o velmi citelný zásah do práv jednotlivce, a proto by pro jeho ochranu mělo být celé řízení co nejméně formální. Nemělo by se stávat, že soud v průběhu řízení bude při vyžadování důkazů poškozovat práva vyšetřované osoby, a nemělo by dojít k průtahům celého řízení. V řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům by se měl s ohledem na podstatu věci velmi citlivě vážit každý krok v řízení. Samotné řízení by také mělo probíhat co možno bez velkých průtahů.¹²

2.2. Řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům zahájené na základě podnětu

Řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům může být zahájeno také na podnět. V praxi je tento postup častější. Když podnět soud obdrží, je povinen ho přezkoumat a zjistit tak, zda je podnět důvodný či ne. Když soud neshledá v podnětu důvody pro zahájení řízení, dále ve svém postupu nic nekoná. Naopak, jestliže v podaném návrhu zjistí skutečnosti, které jsou závažné a odůvodňují podání, vydá soud usnesení, který podle § 81 odst. 1 a 3 občanského soudního řádu řízení zahájí.¹³

„Rozdíl mezi těmito dvěma způsoby zahájení řízení spočívá zejména v tom, že zatímco osoba, která podala návrh na zahájení řízení, je jeho účastníkem,

¹¹ Srov.: Zákon č. 99/163 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 42, odstavec 4.

¹² Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005, č.12,s 25

¹³ Srov. NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005, č.12,s 26

*se všemi právy a povinnostmi z toho vyplývajícími, osoba, která podala podnět, účastníkem řízení není. Nemá tedy na rozdíl od navrhovatele právo na účast na řízení, nejsou jí zasílány listiny a písemnosti soudu, není informována o výsledku řízení, nemůže podat odvolání atp. Může být však soudem vyslechnuta jako svědek.*¹⁴

V praxi se nejvíce využívá tento způsob zahájení řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům. Nejvíce ho využívají právě pobytová zařízení poskytující sociální služby nebo zdravotnická zařízení.

2.3 Účastníci řízení

Dle ustanovení § 94 občanského soudního řádu je v případě řízení o způsobilosti k právním úkonům účastníkem řízení vždy ta osoba, o jejíž způsobilost k právním úkonům se jedná. Tato osoba je vždy zastoupena v řízení procesním opatrovníkem. Účastníkem řízení je také osoba navrhovatele, bylo-li řízení zahájeno na návrh, a další osoby, stanoví-li to zákon.¹⁵

2.3.1 Účastníci řízení při úpravě způsobilosti k právním úkonům osoby, jež je rodičem nezletilých dětí

Nositelem rodičovské zodpovědnosti je podle ustanovení § 34 zákona o rodině jen ten rodič, který je plně způsobilý k právním úkonům. V případě, že se jedná o řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům osoby, která je také rodičem nezletilých dětí, vstupují do řízení také tyto děti. Ty jsou zastoupeny též opatrovníkem a jsou v postavení účastníka řízení. Podle § 88 písm. c) občanského soudního řádu ustanovuje nezletilým dětem opatrovníka pro soudní řízení soud, který nezletilým dětem ustanovuje opatrovníka. Soud nemusí být shodný se soudem, u kterého

¹⁴ NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005, č.12,s 26

¹⁵ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005,č.12,s 26

probíhá řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům. Tím často dochází k určité časové prodlevě a celé řízení se prodlužuje.¹⁶

Dalším účastníkem v řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům je i druhý rodič, neboť pozbytím rodičovské zodpovědnosti jednoho z rodičů, přechází celá rodičovská zodpovědnost na rodiče druhého.¹⁷

2.3.2 Státní zastupitelství v řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům

Soud, který vede řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům, musí podle § 35 odst. 4 občanského soudního řádu uvědomit státní zastupitelství o zahájeném řízení. Státní zastupitelství může poté podle § 35 odst. 1 písm. e) občanského soudního řádu vstoupit do zahájeného řízení a v řízení má též postavení účastníka řízení. Státní zastupitelství na rozdíl od ostatních účastníků řízení nemůže podle § 35 odst. 3 občanského soudního řádu podávat návrhy. Státní zastupitelství může do řízení vstoupit, ale může z něho i vystoupit. Tyto právní úkony musí být buď podány písemně a doručeny do spisu, nebo provedeny ústně do protokolu.¹⁸

Státní zastupitelství ale má možnost podat podnět na zahájení řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům. Tuto praxi státní zastupitelství využívá v případech, kdy se v probíhající trestní věci dozví skutečnosti, které by odůvodňovaly zásah do způsobilosti k právním úkonům. Tímto postupem ale není státní zastupitelství v roli účastníka řízení.¹⁹

2.3.3 Navrhovatel v řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům

Při podání samotného návrhu na úpravu způsobilosti k právním úkonům je nezbytné, aby osoba navrhovatele měla způsobilost být účastníkem řízení. V případě, že návrh podává fyzická osoba, je v praxi málo pravděpodobné, že nemá způsobilost být účastníkem řízení. Problém může nastat v případě,

¹⁶ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005,č.12,s 26

¹⁷ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005,č.12,s 27

¹⁸ Srov.: Zákon č. 99/163 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 35

¹⁹ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005,č.12,s 26

že posuzovaná osoba je umístěna buď v nějakém zdravotnickém zařízení či v zařízeních sociální péče. Jestliže návrh podávají tato zařízení, musí mít samostatnou právní subjektivitu.²⁰

2.3.4 Vyšetřovaná osoba

Osobě, o jejíž způsobilosti k právním úkonům soud vede řízení, je často označována jako osoba vyšetřovaná, je vždy pro řízení ustanoven opatrovník. Do novelizace občanského soudního řádu, provedené zákonem č. 205/2005 Sb. a účinné od 1. 8. 2006, byl vyšetřované osobě ustanoven opatrovník z okruhu příbuzných, případně pracovník soudu nebo pracovník obecního úřadu pověřeného výkonem tzv. veřejného opatrovnictví. Toto zastupování vyšetřované osoby bylo v mnoha případech pouze formální, nekvalifikované a nehájilo zájmy a práva vyšetřované osoby. V současné době je sám vyšetřovaný oprávněn zvolit si svého zástupce pro zastupování v řízení. Jestliže ale nemá ve svém okolí vhodnou osobu, nebo jeho zdravotní stav mu nedovoluje si zástupce sám zvolit, předseda senátu mu opatrovníka ustanoví z řad advokátů. Rozdíl mezi tím, že si zvolí vyšetřovaný sám opatrovníka, a tím, že mu bude předsedou senátu zvolen, je v tom, že u opatrovníka zvoleného vyšetřovanou osobou platí tato osoba veškeré náklady spojené se zastoupením. Pokud však opatrovníka pro řízení vyšetřované osobě zvolí předseda senátu, náklady za zastoupení hradí stát.²¹

2.4 Průběh řízení a dokazování

Řízení ve věci úpravy způsobilosti k právním úkonům je právně upraveno v ustanovení § 186 až § 191 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Když je řízení zahájeno, je soud povinen nashromáždit veškeré důkazy, které by mohly přispět k objektivnímu rozhodnutí ve věci samotné. Jednání ve věci se musí vždy konat ústně. Tím, že tato řízení jsou vedena v řádném ústním jednání, je snaha odstranit formalistický přístup v oblasti

²⁰Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005,č.12,s 27

²¹ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005,č.12,s 28

tak závažného zásahu do lidských práv, kterým bezesporu úprava způsobilosti k právním úkonům je. Soud si pro zjištění veškerých skutečností ohledně vyšetřované osoby vyžaduje zprávy z místa bydliště, případně z místa pracoviště. Písemně žádá informace od policejních orgánů, aby zjistil chování vyšetřované osoby na veřejnosti v různých situacích a také zjistil jeho případnou kriminální minulost. Soud by neměl opomenout v řízení vyslechnout alespoň jednoho člena rodiny. Dále by se měl soud zaměřit na majetkové poměry vyšetřované osoby, zjistit její měsíční příjmy, jako je např. výše důchodu, dávek hmotné nouze, příjem z pronájmu nemovitostí apod. Měl by zjistit z katastru nemovitostí také případné vlastnictví nemovitostí vyšetřované osoby. Soud by neměl opomenout úspory vyšetřované osoby, které se dají zjistit prostřednictvím peněžních ústavů nebo výslechem účastníků nebo svědků. Než soud nařídí vypracování znaleckého posudku vyšetřované osoby z oboru psychiatrie, měl by se soud zaměřit na zjištění současného zdravotního stavu vyšetřované osoby, a to nejen z hlediska psychického stavu, ale hlavně z hlediska somatických onemocnění, popř. smyslových postižení. Tato zjištění mohou přispět k přesnějšímu a objektivnějšímu posouzení vyšetřované osoby. Pořadí takto nashromážděných důkazů není nikde upraveno žádnou zákonnou normou, ale ve většině případů se tato praxe velmi osvědčila.²²

*„Podstatné je, že zákon soudu výslovně ukládá, aby o zdravotním stavu osoby, o jejíž způsobilosti k právním úkonům se jedná (vyšetřovaná osoba), vždy vyslechl znalce. To znamená, že soud při rozhodování o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům vždy vychází ze znaleckého posouzení zdravotního stavu dotčené osoby, přičemž se nemůže spokojit jen s písemným posudkem znalce, ale musí znalce vždy slyšet (viz stanovisko Nejvyššího soudu Cpj 168/76 ze dne 2. 1. 1976)“.*²³

²² Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006,č.1,s.26

²³ HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007,č. 9, s 21

Otázky, které soudce znalci pokládá k odpovědi, by měly být formulovány pečlivě a přesně. Tyto otázky jsou kladeny za účelem zjištění skutečnosti, zda vyšetřovaná osoba trpí nějakou duševní poruchou a jak se toto onemocnění projevuje v jeho osobním, pracovním a společenském životě. Dále soudce pokládá otázky ohledně schopnosti posuzované osoby pochopit význam rozhodnutí a dotazuje se, zda se má této osobě doručit rozsudek. Ve většině takto posuzovaných případů nechává soudce znalci prostor pro další zjištění, která objasní skutečnosti jednotlivých případů.²⁴

Jestliže vyšetřovaná osoba nespolupracuje se znalcem, to znamená, že se nedostavuje na předem avizovaná vyšetření, může na návrh znalce soudce nařídít, aby vyšetřovaná osoba byla hospitalizována ve zdravotnickém zařízení. Tato nucená hospitalizace pro provedení vyšetření za účelem zjištění zdravotního stavu posuzované osoby je limitována lhůtou šesti týdnů. I v těchto případech je nutné si uvědomit, že samotné řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům je velmi závažný akt, který zasahuje do práv vyšetřované osoby, a proto by se mělo k tomuto problému přistupovat velice citlivě. S výsledkem znaleckého posudku musí být obeznámeni všichni účastníci. V praxi to znamená, že musí být všem doručen, a to včetně státního zastupitelství, jestliže vstoupilo do řízení.²⁵

Dalším úkonem soudu v řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům, a to dosti problematickým, je zajistit osobní účast vyšetřované osoby při samotném soudním jednání. V § 186 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, se uvádí: „*Od výsledku vyšetřovaného může soud upustit, nelze-li tento výsledek provést vůbec nebo bez újmy pro zdravotní stav vyšetřovaného. Pokud vyšetřovaný sám požádá, aby byl vyslechnut, soud ho vyslechně*“²⁶.

²⁴ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006,č.1,s.26

²⁵ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006,č.1,s.26

²⁶ Zákon č. 99/163 Sb.,Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 187, odstavec 2

Rozpor či složitost při osobní účasti v řízení vyšetřované osoby jsou především v tom, že každá osoba má právo se osobně účastnit kteréhokoliv řízení, které se jí týká. V případě řízení o způsobilosti k právním úkonům je to právě řízení, které se dotýká velmi citlivé oblasti základních práv a svobod. Při zvažování osobní účasti posuzované osoby v řízení je nutné také si uvědomit její skutečné možnosti a respektovat její limity, které jsou dány zdravotním stavem. Je nutné posuzovanou osobu chránit před možnými nežádoucími účinky, jako je rozrušení, zmatenost či zhoršení somatického stavu. Určitým východiskem z této situace je možnost provést výslech vyšetřované osoby v jejím přirozeném prostředí, kde se tato osoba cítí bezpečně, a předešlo by se tak jejímu možnému traumatickému zážitku.²⁷

2.5 Forma rozhodnutí

Všechna procesní rozhodnutí v řízení o způsobilosti k právním úkonům mají formu usnesení. Tato usnesení musí být doručována všem účastníkům řízení do vlastních rukou. Samotné rozhodnutí ve věci způsobilosti k právním úkonům je vyhlášeno veřejně a poté vyhotoven rozsudek.

Tento rozsudek se doručuje všem účastníkům řízení. Určitou výjimku tvoří doručování rozsudku vyšetřované osobě. Zákon umožňuje od doručení rozsudku osobě, která byla omezena nebo zbavena ve způsobilosti k právním úkonům, upustit, a to pouze v případě, že by tato posuzovaná osoba nebyla schopna pochopit obsah i smysl rozhodnutí.

Pokud se jedná o rozhodnutí nedoručit rozhodnutí o úpravě způsobilosti k právním úkonům, také v tomto směru nastala výrazná změna. Předchozí znění zákona připouštělo tuto možnost v zásadě ze dvou důvodů, a tedy pokud by doručení rozhodnutí na adresáta mohlo působit pro jeho duševní poruchu nepříznivě nebo není-li adresát schopen význam rozhodnutí

²⁷ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006,č.1,s.27

pochopit. Tento důvod je zákonem č. 205/20005 Sb. zrušen a zůstává tedy pouze jedna alternativa pro upuštění od doručení rozsudku – nemožnost obsah a smysl rozhodnutí pochopit.²⁸

V rozsudku o zbavení způsobilosti k právním úkonům soud ve většině případů používá ve své výrokové části větu: „*Soud zbavuje ... způsobilosti k právním úkonům.*“²⁹ Tento výrok je obsahově zcela srozumitelný a dostatečně vystihuje danou věc. Určité problémy v praxi způsobují výroky v rozsudcích, které soudy používají při omezení ve způsobilosti k právním úkonům. V těchto výrocích se zpravidla pouze zaobírají oblastí hmotněprávního vztahu, kdy ve výrocích uvedou částku, se kterou může osoba omezená ve způsobilosti k právním úkonům nakládat. Z tohoto jednoznačně plyne, že tato osoba může pouze uzavírat smlouvy, ze kterých jim může vzniknout nějaká hodnota, která ale nesmí překročit stanovený limit. Rozsudek se také vydává v případech, kdy dochází ke změně úpravy způsobilosti k právním úkonům. V tomto případě je nutné, aby ve výroku rozsudku, který stávající stav mění, bylo uvedeno, které rozhodnutí se mění.³⁰

2.6 Opravné prostředky

Účastník řízení může použít řádný opravný prostředek, kterým je odvolání. Odvolání nelze použít ve dvou případech, a to proti usnesení o zahájení řízení a do rozhodnutí, kterým se upravuje vedení řízení. Kromě těchto dvou případů má možnost účastník řízení podat odvolání. O tomto odvolání rozhoduje krajský soud, který je nadřizen soudu I. stupně.³¹

Je nutné podotknout, že i osoba, která byla již omezena či zbavena ve způsobilosti k právním úkonům, může sama navrhopvat úpravu své vlastní

²⁸ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006,č.1,s.28

²⁹ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006,č.1,s.28

³⁰ Srov.: NOVÁ, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006,č.1,s.28

³¹ Srov.: Nová, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006,č.1,s.28

způsobilosti. To znamená, že může navrhopat buď pouze omezení své způsobilosti, když je jí zbavena, nebo vrázení způsobilosti k právním úkonům. Soud návrh projedná, a jestliže neshledá žádné důvody ke změně rozsahu způsobilosti, návrh zamítne. Osoba omezená či zbavená způsobilosti, které byl její návrh na změnu její způsobilosti zamítnut, může si znovu podat návrh po uplynutí jednoho roku.³²

³² Srov.: Nová, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (I.). Právo a rodina. 2005,č.12,s 27

3. Oblasti dopadů při omezení či zbavení osob způsobilosti k právním úkonům

V následující kapitole se pokusím nastínit, v jakých oblastech lidského konání se zásah do způsobilosti k právním úkonům zpravidla promítá a činí problém dotčeným osobám. Je zcela jasné, že lidské jednání je tak květnaté a nesourodé, že nelze v rozsahu této práce zmínit všechny dotčené oblasti. Na základě tohoto poznatku jsem se rozhodl uvést pouze ty nejfrekventovanější.

3.1 Oblast pracovně právní

Tuto oblast upravuje zákoník práce č. 262/2006 Sb., ve kterém se v § 6 vymezuje „*způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti, jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabývat těchto práv*“.³³ Z toho vyplývá, že osoba zbavená ve způsobilosti k právním úkonům musí být při uzavírání pracovní smlouvy, či při jejím ukončení, vždy zastoupena opatrovníkem. Jiná situace je u osob, které byly pouze omezeny ve způsobilosti k právním úkonům. Zda mohou sami uzavírat pracovně právní smlouvy či ne, je dáno rozsahem omezení, které je uvedeno v rozsudku o úpravě způsobilosti k právním úkonům.³⁴

3.2 Oblast rodinně právních vztahů

Osobě, která byla omezena či zbavena ve způsobilosti k právním úkonům, byla odejmuta i práva rodinná, a to právo uzavřít manželství, právo mít rodičovskou zodpovědnost a mít právo stát se osvojitelem.

Podle § 14 odstavce 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, nemůže manželství uzavřít osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům. Jiná situace je u osoby, která byla pouze omezena ve své způsobilosti k právním úkonům.

³³ Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 6

³⁴ Srov.: HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007, č. 10, s 10

Ta ve znění odstavce 2 § 14 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině může manželství uzavřít jen s povolením soudu.³⁵ Omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům souvisí i s rodičovskou zodpovědností, neboť dle § 34 odstavec 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, je uvedeno, že „*jestliže jeden z rodičů nežije, není znám nebo nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, náleží rodičovská zodpovědnost druhému rodiči*“.³⁶ Je nutné dodat z povahy věci, že není přípustné, aby opatrovník za rodiče zbaveného či omezeného ve způsobilosti k právním úkonům vykonával jeho rodičovskou zodpovědnost vůči jeho dětem. V případě, že ani jeden z rodičů dětí nemůže vykonávat svoji rodičovskou zodpovědnost, je dětem vždy soudem ustanoven poručník.³⁷ Osoba, která je omezena či zbavena způsobilosti k právním úkonům nemůže být osvojitelem, neboť stát se osvojitelem podle § 64 odst. 2 zákona č. 1963 Sb., o rodině, může pouze osoba, která má způsobilost k právním úkonům.

3.3 Občanský průkaz

Často opatrovníci řeší problém, zda a za jakých podmínek osoba, která je omezena či zbavena způsobilosti k právním úkonům, má mít občanský průkaz. Tato problematika je řešena v zákoně č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, kde je uvedeno, že povinnost mít občanský průkaz má i občan, jehož způsobilost k právním úkonům byla omezena rozhodnutím soudu.³⁸ Osoby, které byly zbaveny způsobilosti k právním úkonům, mohou mít občanský průkaz, ale jen v případě, že o jeho vydání požádá opatrovník.³⁹ Dalším důležitým požadavkem v souvislosti s občanskými průkazy osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům je to, aby v něm byla tato skutečnost uvedena.⁴⁰ Z této

³⁵ Srov.: Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, § 14

³⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, § 34

³⁷ Srov.: HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007, č. 10, s 10

³⁸ Srov.: Zákon č. 328/1999 Sb., Zákon o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, § 2, odst. 3

³⁹ Srov.: Zákon č. 328/1999 Sb., Zákon o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, § 2, odst. 6

⁴⁰ Srov.: Zákon č. 328/1999 Sb., Zákon o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, § 3a, odst. 1b

právní úpravy je zřejmé, že o občanský průkaz osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům, žádá opatrovník. U osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům podává žádost o občanský průkaz také opatrovník, ale pouze v případě, že tato osoba byla omezena ve způsobilosti o něj požádat.⁴¹ K převzetí občanského průkazu u osob zbavených způsobilosti k právním úkonům je oprávněn opatrovník, u osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům je to opatrovník, nebo jiný zákonný zástupce, který o občanský průkaz požádal.⁴² V odstavci 1 § 14 zákona o občanských průkazech jsou uvedeny povinnosti, které má občan dodržovat při nakládání s občanským průkazem. V odstavci 2 je dále uvedeno, že v případě, že osoba není plně způsobilá k právním úkonům a není způsobilá plnit povinnosti podle odst. 1, přecházejí tyto povinnosti na osoby, které byly rozhodnutím soudu pověřeny k zastupování této osoby.⁴³ Současná právní úprava neuděluje povinnost výměny občanského průkazu v případě, že byla osoba omezená či zbavená způsobilosti k právním úkonům. Povinnost má osoba se změnou způsobilosti pouze v případě, že dojde ke změně údajů, které jsou uvedeny v občanském průkazu. Jestliže v občanském průkazu není uveden žádný údaj o změně způsobilosti, nemusí se tato skutečnost na místně příslušný úřad hlásit. Zápis údaje o změně způsobilosti k právním úkonům osoby má provádět soud, který ve věci rozhodoval.

3.4 Hospitalizace a vyšetřovací a léčebné úkony

Pro provedení vyšetřovacího a léčebného úkonu je nezbytný souhlas nemocného⁴⁴. Když je pacient zbaven způsobilosti k právním úkonům, tento souhlas se zákrokem či hospitalizací dává za něho opatrovník. Zákon o péči zdraví lidu také vymezuje právo lékaře provést i bez souhlasu buď rodiče či

⁴¹ Srov.: Zákon č. 328/1999 Sb., Zákon o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, § 4, odst. 4.

⁴² Srov.: Zákon č. 328/1999 Sb., Zákon o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, § 8, odst. 2.

⁴³ Zákon č. 328/1999 Sb., Zákon o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, § 8, odst. 2.

⁴⁴ Srov.: Zákon č. 20/1966 Sb., Zákon o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, § 23, odst. 2.

opatrovníka neodkladný vyšetřovací nebo léčebný výkon, který je nezbytný k záchraně života nebo zdraví.⁴⁵ Nemocný může být i bez svého souhlasu umístěn do ústavní péče, a to v případech, že se u něho projevují nemoci stanovené zvláštním předpisem, u nichž lze uložit povinné léčení, nebo jestliže nemocný jeví známky duševní choroby nebo intoxikace ohrožuje sebe nebo své okolí. Dále může být osoba bez svého souhlasu převzata do ústavní péče, když vzhledem ke svému zdravotnímu stavu tento souhlas nemůže dát a jde o neodkladné úkony nutné k záchraně života či zdraví, a v neposlední řadě se souhlas nevyžaduje, pokud jde o osobu, která je nosičem podle § 53 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, tedy o fyzickou osobu po nákaze vyvolané virem lidského imunodeficitu, fyzickou osobu vylučující choroboplodné zárodky břišního tyfu a paratyfu a fyzickou osobu s chronickým onemocněním virovým zánětem jater typu B a C.⁴⁶ Jestliže nedojde k písemnému souhlasu osob umístěných do ústavní péče do 24 hodin, je zdravotnické zařízení povinno do 24 hodin tuto skutečnost oznámit soudu, v jehož obvodu má sídlo.⁴⁷ Osoba omezená ve způsobilosti k právním úkonům je oprávněna dávat souhlas se svojí hospitalizací nebo s provedením vyšetření. Tato osoba by souhlas nemohla udělit jen v případě, že by tohoto práva byla zbavena, a toto omezení by muselo být přímo uvedeno v rozsudku soudu, který úpravu způsobilosti k právním úkonům provedl.⁴⁸

Soud, který fyzickým osobám omezil jejich způsobilost k právním úkonům či jí je zcela zbavil, svým rozhodnutím zasáhl nejen do shora uvedených činností, ale i do dalších oblastí lidského života, jako je volební právo, řízení motorových vozidel, držení střelných zbraní nebo vyhotovení poslední vůle. Při posouzení každé záležitosti je nutné si uvědomit, v jakém rozsahu je osoba omezena ve svých právech.

⁴⁵ Srov.: Zákon č. 20/1966 Sb., Zákon o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, § 23, odst. 3

⁴⁶ Srov.: Zákon č. 20/1966 Sb., Zákon o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, § 23, odst. 4

⁴⁷ Srov.: Zákon č. 20/1966 Sb., Zákon o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, § 24

⁴⁸ Srov.: Nález ústavního soudu II US 2630/07 2, Nález ústavního soudu, ze dne 13.12.2007, zdroj – NALUS – databáze rozhodnutí Ústavního soudu.

4. Řízení o ustanovení opatrovníka

V následující kapitole přiblížím, jak probíhá řízení při ustanovení opatrovníka osobě omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům. Vyjmenuji možné druhy opatrovnictví a v závěru kapitoly upozorním nejprve na kritéria při výběru opatrovníka a následně jeho povinnosti.

V případě, že je fyzická osoba rozhodnutím soudu omezena či zbavena ve způsobilosti k právním úkonům, soud dále postupuje podle § 28 odst. 2 občanského zákoníku, který uvádí: *„Zákonným zástupcem fyzické osoby, která byla rozhodnutím soudu zbavena způsobilosti k právním úkonům, nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla rozhodnutím soudu omezena, je soudem ustanovený opatrovník“*⁴⁹

To znamená, že jestliže již rozsudek o úpravě způsobilosti k právním úkonům nabyt právní moci, soud příslušný podle místa trvalého pobytu fyzické osoby, která byla omezena či zbavena způsobilosti, zahájí bez návrhu opatrovnické řízení. Toto řízení je vedeno v souladu s § 192 a § 193 občanského soudního řádu.

V § 192 odst. 1 je citováno, že: *„Předseda senátu je povinen postarat se o to, aby byl ustanoven opatrovník osobám, které ho podle zákona musí mít. Soud ustanoví opatrovníkem rodiče, či jinou osobu blízkou, nebrání-li tomu zvláštní důvody, zejména protichůdné zájmy mezi touto osobou a rodičem či jinou osobou blízkou či mezi těmito osobami navzájem.“*⁵⁰

Je třeba zdůraznit rozdíl mezi opatrovníkem, který byl ustanoven pro řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům, a to podle § 187 občanského soudního řádu, a opatrovníkem ustanoveným podle § 192 občanského soudního řádu. Opatrovník pro řízení o způsobilosti k právním úkonům byl

⁴⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 28, odstavec 2.

⁵⁰ Drápal, L.; Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I § 1až 200za. Komentář. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1429

stanoven posuzované osobě pouze na dobu řízení před soudem a jeho funkce končí se skončením řízení.⁵¹

4.1 Druhy opatrovnictví

V naší legislativě je zákonné zastoupení osob, které byly omezeny či zbaveny způsobilosti k právním úkonům, rozděleno do čtyř možných kategorií. U každé z nich jsou dána kritéria a podmínky, za kterých je možno je použít.

a) Zastoupení řádné

Institut tzv. řádného zastoupení osob, které byly omezeny či zbaveny způsobilosti k právním úkonům, upravuje občanský zákoník, který konstatuje, že zákonným zástupcem těchto osob je soudem stanovený opatrovník.⁵² Jestliže opatrovníkem nemůže být ustanoven někdo z příbuzných či ani jiná osoba, která by splňovala podmínky pro ustanovení opatrovníkem, soud ustanoví opatrovníkem orgán místní správy a v některých případech i zařízení, jestliže má právní subjektivitu.⁵³ Toto zastoupení je používáno nejčastěji. Určitým problémem je často nepřiměřená doba, která uběhne od právní moci rozsudku, kterým došlo k úpravě způsobilosti osoby k právním úkonům, k samotnému ustanovení opatrovníka. V tomto vakuu dochází k mnoha problémům, při vyřizování nutných úředních záležitostí, při přijímání peněz apod. Tyto situace se poté musí řešit za pomoci zvláštních příjemců dávek a zvolením opatrovníků pro různé druhy řízení.

b) Zastoupení dle § 29 občanského zákoníku

⁵¹Srov.: Drápal,L.,Bureš,j. a kol. Občanský soudní řád I § 1až 200za.Komentář. 1.vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1430

⁵² Srov.: Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 27, odst. 2

⁵³ Srov.: Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 27, odst. 3

Podle tohoto paragrafu může soud ustanovit opatrovníka osobě, jejíž pobyt není znám, jestliže je to třeba k ochraně jejího zájmu nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Ustanovit opatrovníka může soud i v případě jiného vážného důvodu.⁵⁴ V rámci soudního řízení o ustanovení opatrovníka podle výše uvedené právní normy nedochází ke znaleckému posuzování zdravotního stavu osoby, již by měl být opatrovník ustanoven. Na základě toho dochází k velmi rychlému ustanovení opatrovníka, který může bezprostředně začít jednat v záležitostech, pro které byl soudem ustanoven. V praxi se často setkáváme s tím, že tento opatrovník je ustanovován osobám, které mají vážné zdravotní omezení znemožňující jim zařizování veškerých záležitostí bezprostředně se jich týkajících. Tím, že samy nemohou konat, by mohla nastat vážná újma například při správě jejich majetku.

c) Zastoupení kolizním opatrovníkem

Zastoupení kolizním opatrovníkem soud volí v případě, že dochází ke střetu zájmu mezi opatrovníkem a osobou, která je omezena či zbavena způsobilosti k právním úkonům. Může také dojít ke střetnutí zájmů osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům tím, že jsou zastoupeny stejným opatrovníkem.⁵⁵

d) Zastoupení procesním opatrovníkem

Předseda senátu ustanovuje opatrovníka fyzické osobě, která nemůže před soudem samostatně jednat a hrozí tím nebezpečí z prodlení.⁵⁶ Ustanovit opatrovníka může předseda soudu také osobě, která byla stížena duševní poruchou, anebo osobě, která se z jiných zdravotních důvodů nemůže nikoliv jen po přechodnou dobu účastnit řízení.⁵⁷ V obou uvedených případech může být ustanoven opatrovníkem advokát, nebo jiná osoba, která ale musí s ustanovením své osoby souhlasit.⁵⁸

⁵⁴ Srov.: Zákon č. 40/1964 Sb., *Občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů, § 29

⁵⁵ Srov.: Zákon č. 40/1964 Sb., *Občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů, § 30

⁵⁶ Srov.: Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů, § 29, odst. 1

⁵⁷ Srov.: Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů, § 29, odst. 3

⁵⁸ Srov.: Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů, § 29, odst. 4

4.2 Fyzická osoba jako opatrovník

Soud v souvislosti s § 27 odst. 2 občanského zákoníku se má při zjišťování vhodné osoby pro výkon řádného opatrovnictví nejprve obracet na příbuzné fyzické osoby a jiné osoby, které splňují podmínky pro ustanovení opatrovníkem. Dále je nezbytné zmínit to, že základním požadavkem kladeným na budoucího opatrovníka je to, že musí mít způsobilost k právním úkonům nijak neomezenou. Osoba, která by měla být ustanovena opatrovníkem, by měla dát souhlas soudu s tím, že bude vykonávat tuto funkci. V neposlední řadě by osoba, která bude ustanovena opatrovníkem, měla z hlediska osobních poměrů mít vytvořeny všechny předpoklady pro řádný výkon opatrovnictví.⁵⁹

V souladu s § 192 odst. 2 musí soud v usnesení, kterým ustanovuje opatrovníka, uvést i rozsah jeho opatrovnických práv a povinností.⁶⁰

Ve smyslu § 180 odst. 1 o. ř. je opatrovník vyzván soudem k tomu, aby složil slib a dal tím soudu záruku, že bude řádně vykonávat svěřenou funkci a bude dbát pokynů soudu. Usnesení, kterým byl zvolen opatrovník, soud doručuje i osobě, které byl opatrovník ustanoven.⁶¹

4.3 Veřejný opatrovník

Jestliže nelze najít osobě, která je omezena či zbavena způsobilosti k právním úkonům, vhodného opatrovníka z řad jeho příbuzných či známých, tedy jinou fyzickou osobu, soud podle § 27 odst. 3 občanského zákoníku ustanoví této osobě opatrovníkem orgán místní samosprávy. Můžeme tedy v tomto případě hovořit o tzv. výkonu veřejného opatrovnictví. Jeho základním úkolem je hájit zájmy těch osob, které byly soudem omezeny či zbaveny ve způsobilosti k právním úkonům a tím, že

⁵⁹ Srov.: Hovorka, D. Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina : 2007, č. 9, s. 22

⁶⁰ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1429

⁶¹ HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007, č. 9, s. 22

jim nebyl ustanoven opatrovník z řad příbuzných či známých, by zůstaly bez zákonného zástupce.⁶²

Diskutabilním se v tomto případě jeví, co nebo kdo je orgánem místní samosprávy. Jednou ze základních podmínek pro výkon opatrovnictví osoby zbavené nebo omezené ve způsobilosti k právním úkonům je ta skutečnost, že opatrovník musí mít plnou způsobilost k právním úkonům.⁶³

Dle § 18 odst. 1 občanského zákoníku mají způsobilost mít práva a povinnosti i právnické osoby a mezi právnickými osobami jsou vyjmenovány i jednotky územní samosprávy.⁶⁴

Tuto malou úvahu můžeme tedy uzavřít shrnutím, že orgánem místní samosprávy jsou obce, a ty mohou být soudem ustanoveny opatrovníkem nesvéprávné osobě. Veřejným opatrovníkem ale nemůže být obecní úřad, městský úřad nebo magistrát. Nemají vlastní právní subjektivitu. Jsou pouze orgánem obce. V praxi se ale často stává, že obec výkon opatrovnictví vykonává prostřednictvím pracovníků, kteří jsou zaměstnanci obecního úřadu. Při tomto modelu výkonu veřejného opatrovnictví pak občas dochází k tomu, že se zaměňuje výkon státní správy s výkonem obce v samostatné působnosti. V souvislosti s tím musíme především zmínit § 8 zákona o obcích, ve kterém je uvedeno, že „*pokud zvláštní zákon upravuje působnost obcí a nestanoví, že jde o přenesenou působnost obce, platí, že jde vždy o samostatnou působnost*“.⁶⁵ Dle § 35 téhož zákona obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu mimo jiné vytváří podmínky pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů.⁶⁶ Na základě této skutečnosti je výkon veřejného opatrovnictví

⁶² HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007, č. 9, s 22

⁶³ HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007, č. 9, s 23

⁶⁴ Srov. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 28, odstavec 2.

⁶⁵ Zákon č. 128/2000 Sb., Zákon o obcích, ve znění pozdějších předpisů, § 8.

⁶⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., Zákon o obcích, ve znění pozdějších předpisů, § 35.

prováděn v zájmu občanů obce, a to tedy i občanů, kteří byli zbaveni či omezeni ve způsobilosti k právním úkonům.⁶⁷

Narozdíl od ustanovení opatrovníka fyzické osoby, kde se požaduje její souhlas s ustanovením, při ustanovení obce opatrovníkem soud tento souhlas nevyžaduje. Při svém rozhodování ani neprověřuje a nepřihlíží k tomu, zda má obec vytvořeny podmínky pro výkon veřejného opatrovnictví. Po ustanovení obce opatrovníkem je poté vnitřní záležitostí obce, který odbor bude mít v kompetenci samotný výkon veřejného opatrovnictví. Toto rozdělení je v kompetenci rady obce. Z řad pracovníků odboru či oddělení se pak určuje konkrétní pracovník nebo pracovníci, kteří agendu budou vyřizovat. Ti musí se svým pověřením souhlasit. Výkon veřejného opatrovnictví se na obcích zpravidla vykonává sociálním odborem. Důvodem je určitá specifická práce s opatrovancem, kdy nejde čistě o provádění jenom právních úkonů, ale je nutné zajišťovat pravidelné kontakty v jeho bydlišti, zprostředkovávat a koordinovat zdravotní a sociální péči. V případě, že je obcí pověřen pro výkon veřejného opatrovnictví pracovník sociálního odboru, měl by mít možnost konzultovat různé právní otázky týkající se zájmu opatrovance s právníkem úřadu či jinou zainteresovanou osobou.⁶⁸

4.4 Kritéria výběru osoby opatrovníka

Při výběru vhodného opatrovníka by měl soud postupovat jako při zajišťování opatrovnictví nebo poručenství nezletilých. Obecně by měly být zjišťovány veškeré podmínky a schopnosti opatrovníka zajišťovat potřeby osobě omezené či zbavené způsobilosti k právním úkonům.⁶⁹ Soud by měl mít před samotným rozhodnutím o ustanovení konkrétní osoby

⁶⁷Srov.: HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007, č. 9, s 23

⁶⁸ Srov.: HOVORKA, D., Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina, 2007, č. 10, s 8

⁶⁹ Srov.: Nová, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (5.). Právo a rodina. 2006, č. 4, s 26

opatrovníkem o tomto jedinci podrobné informace, aby předešel mnohým komplikacím. Pro upřesnění kritérií při výběru opatrovníka uvedu desatero požadavků na osobní předpoklady, které uvádí Nová:

1. *„Věk – z hlediska perspektivnosti funkce.*
2. *Zdravotní stav – nesmí být takový, aby byl na překážku výkonu funkce (zejména žádná psychiatrická diagnóza).*
3. *Čistý rejstřík trestů - nebo alespoň takové trestní odsouzení, které nemůže (již) mít vliv na funkce - z hlediska doby, kdy byla trestná činnost spáchána, a z hlediska samotné trestné činnosti, nikdy ani v minulosti žádné problémy s alkoholem a drogami.*
4. *Žádné nepřiměřené osobní dluhy – nutnost doložit.*
5. *Odpovídající způsob vlastního života – řádné bydlení, finanční zajištění.*
6. *Vztah k opatrovanci – nesmí být nepřátelský ani k němu, ani k jeho rodině, mezi opatrovníkem a opatrovancem nesmí být např. vedeny soudní ani jiné spory (ani mezi jejich rodinami).*
7. *Vztah opatrovance k němu musí být založen na důvěře.*
8. *Zaměstnání – nesmí být v rozporu s výkonem funkce (z hlediska místa výkonu práce ani z hlediska charakteru práce).*
9. *Bydliště – musí být v přiměřené vzdálenosti, aby výkon opatrovnické funkce mohl být řádně realizován.*
10. *Osobnostní předpoklady – altruismus, inteligence, empatie, ochota spolupracovat se soudem i jinými institucemi atd.*⁷⁰

4.5 Práva a povinnosti opatrovníka

Soudem zvolený opatrovník nesvéprávného nebo osoby omezené ve způsobilosti k právním úkonům má dle platné právní úpravy pouze povinnost předkládat po skončení opatrovnictví závěrečný účet ze správy majetku a povinnost na základě rozhodnutí soudu podávat průběžně zprávy

⁷⁰ Nová, H., Desatero práv a povinností opatrovníka. Právo a rodina. 2006,č.5,s 17-18

o majetku opatrovance.⁷¹ Z tohoto důvodu opět použijí konkrétnější a podrobnější práva a povinnosti opatrovníka, jak je uvádí Nová:

1. *„Opatrovník musí být ochoten funkci vykonávat.*

2. *Musí zajistit:*

a) *v případě opatrovance úplně zbaveného způsobilosti*

- *péči o osobu opatrovance – určit bydliště – zejména v případě ústavní péče,*
- *zajistit zdravotní péči*
- *zajistit všechny jeho potřeby – oblečení, obuv, telefon, cesty atp.*

b) *v případě opatrovance omezeného způsobilosti*

- *zastupování v těch oblastech, pro něž je opatrovanec sám nezpůsobilý – vyplývá z výroku rozsudku.*

3. *Správa majetku – musí být vedena přesně*

- *musí být vedena odděleně – samostatně (nikdy na privátním účtu opatrovníka),*
- *musí být vedena přehledně.*

4. *Nikdy nesmí být majetek opatrovance převáděn bezplatně nebo jinak nevýhodně (zejména nikdy!) na osobu opatrovníka nebo jeho blízké.*

5. *Nikdy nesmí být majetek opatrovance spravován s nepřiměřeným rizikem nebo nesmí být předmětem spekulace.*

6. *Dozor soudu a spolupráce s ním – schvalování právních úkonů neběžné povahy (analogie s § 80 odst. 4 zákona o rodině):*

- *informování soudu o osobě opatrovance,*
- *informování soudu o správě majetku.*

7. *Spolupráce s lékaři a zdravotnickými institucemi:*

- *při řešení aktuálního stavu – právo na informaci o zdravotním stavu a perspektivě,*
- *o léčbě a nákladech s tím spojených,*

⁷¹ Srov.: Nová, H., Nesvéprávní – nedostatečná právní ochrana (5.). Právo a rodina. 2006,č.4.s 25

- *prevence (očkování, stomatologická péče, antikoncepce...).*

8. *Odpovědnost občanskoprávní – za způsobenou škodu podle obecných předpisů.*
9. *Odpovědnost trestně právní – podle obecných předpisů (porušení povinností při správě cizího majetku).*
10. *Právo na odměnu v případě náročné správy majetku, je-li tato správa spojena se značnou námahou a vyžaduje-li odborné znalosti.*⁷²

5. Individuální plánování

Touto méně rozsáhlou kapitolou bych se *rád* pokusil vymezit pojem individuální plánování v sociálních službách a *objasnit*, kdo je klíčový pracovník, neboť tyto dva pojmy v praktické části často uvádím. Individuální plánování je právně zakotveno ve vyhlášce č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. V příloze č. 2 je uvedeno 15 standardů kvality péče, které musí poskytovatelé při poskytování svých sociálních služeb dodržovat. Plnění standardů kvality sociálních služeb se hodnotí podle stupně splnění jednotlivých kritérií systémem bodového hodnocení.⁷³ Toto hodnocení je nedílnou součástí materiálů, které slouží registrujícím orgánům při posuzování podmínek pro udělení registrace služby.

Konkrétně standardem č. 5 je poskytovatelům sociální služby dána povinnost plánovat průběh poskytování jejich sociální služby podle osobních potřeb a schopností osob, kterým poskytují sociální službu. Dále jsou povinni vést písemné individuální záznamy o průběhu poskytování sociální služby a průběžně hodnotit jejich poskytování, a to za účasti osob, kterým sociální službu poskytují. Přítomnost těchto osob při sestavování i

⁷² Nová, H., Desatero práv a povinností opatrovníka. Právo a rodina. 2006,č.5,s 17

⁷³ Srov.: Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 38

při následných revizích individuálních plánů se posuzuje s ohledem na jejich zdravotní stav a druh poskytované služby. Když osobní účast osoby, které je poskytována sociální služba, není možná, například ze zdravotních důvodů, měli by být účastni tohoto úkonu její zákonní zástupci (opatrovníci).⁷⁴

Poskytovatel sociální služby má mít pro každou osobu, jíž poskytuje pomoc, určeného pracovníka, který se individuálního plánování osobně účastní. Tato osoba je v zařízeních sociálních služeb označována jako klíčový pracovník.

⁷⁴ Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, příloha č. 2

6. Stanovení výzkumného šetření

V této kapitole se pokusím vymezit v několika podkapitolách, jaký postup jsem stanovil pro získávání dat ze spisové dokumentace a informací od opatrovníků.

6.1. Účel výzkumu

Účelem výzkumného šetření bude získání informací od veřejných opatrovníků vykonávající opatrovnictví u osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům a zároveň osob, které jsou uživateli sociálních pobytových služeb. Sběr informací a dat bude zaměřen na možnosti veřejných opatrovníků při zajišťování individuálních potřeb svých opatrovanců. V roce 2007, kdy vešel v platnost zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, nastala kolizní situace mezi uživatelem sociálních služeb a zařízeními, která tyto služby poskytují. Podle § 91 zákona o sociálních službách uzavírá osoba smlouvu o poskytování sociálních služeb s poskytovatelem sociálních služeb. Do té doby byla většina uživatelů služeb, kteří byli buď omezeni či zbaveni způsobilosti k právním úkonům, zastoupena opatrovníkem, a to zařízením, které jim poskytovalo sociální službu. Na základě této skutečnosti nemohlo uzavřít zařízení poskytující službu samo se sebou smlouvu o poskytování služby svým klientům.

Na tuto situaci obecně reagovala pobytová zařízení, která byla také opatrovníky svých klientů, shodně. A to tak, že požádala místně příslušný soud o změnu opatrovníka z důvodu kolize zájmů mezi nimi jako poskytovateli sociálních služeb a osobami omezenými či zbavenými způsobilosti k právním úkonům. Obecně soudy při řízení o změně opatrovníka nejprve hledají vhodné opatrovníky z řad rodinných příslušníků. Těm nesvéprávným, kterým nemůže ustanovit opatrovníkem někoho z příbuzných, ustanovuje soud opatrovníka obec, ve které jsou osoby omezené či zbavené ve způsobilosti k právním úkonům hlášeny k trvalému pobytu. S ohledem na to, že před účinností zákona o sociálních službách byl uživatelům sociálních služeb ve většině případů automaticky změněn trvalý

pobyt na obec, ve které se zařízení sociálních služeb nachází, došlo k tomu, že tato obec byla najednou pověřena opatrovnictvím i několika desítkám osob omezených či zbavených ve způsobilosti k právním úkonům.

6.2 Plán výzkumu

Na počátku svého výzkumného šetření se pokusím z dostupných materiálů o osobách omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům zjistit celkový počet těchto osob v regionu Rychnovska. Při zjišťování počtu osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům budu rozlišovat osoby, které mají opatrovníka fyzickou osobu, a osoby, které mají veřejného opatrovníka. Tímto rozdělením získám skupiny osob, kterým je ustanovena obec opatrovníkem, a zároveň zjistím obce, které výkon veřejného opatrovnictví vykonávají. Srovnáním s informacemi z agendy příspěvku na péči získám seznam osob, které jsou omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům a jako poskytovatele pomoci mají uvedenou pobytovou službu. Tyto obce, potažmo opatrovníky, poté osobně navštívím a provedu v rámci výzkumného šetření sběr informací o jejich možnostech při uspokojování individuálních potřeb svých opatrovanců.

6.3 Výběr a kritéria výzkumu

Sběr dat o celkovém počtu osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům provedu ze spisové dokumentace příspěvku na péči vedené do konce roku 2011 na odboru sociálních věcí Městského úřadu v Rychnově nad Kněžnou. Dále použiji k objektivnímu zjištění celkového počtu osob i evidenci rozsudků o omezení a zbavení způsobilosti osob k právním úkonům a listin opatrovníků, které jsou Okresním soudem v Rychnově nad Kněžnou na odbor sociálních věcí Městského úřadu průběžně zasílány. Region Rychnovska jsem pro potřeby své práce vymezil působností obecního úřadu obce s rozšířenou působností Rychnov nad Kněžnou. Do svého výzkumného šetření zahrnu pouze obce, které jsou veřejnými opatrovníky více jak pěti uživatelů sociálních služeb a zároveň osob omezených či zbavených ve způsobilosti k právním úkonům. Jedná se

o Město Rychnov nad Kněžnou, Město Rokytnice v Orlických horách a Obec Kvasiny.

6.4 Metody získávání dat

Celkový počet osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům a zároveň uživatelů pobytových sociálních služeb získám pomocí metody studia dokumentů. Z dokumentů budu postupně vypisovat do archů výše vydefinované osoby. Při zapisování budu u osob označovat, kdo je opatrovníkem a také jaký je rozsah jejich omezení ve způsobilosti k právním úkonům. Jako metodu pro zjišťování informací od veřejných opatrovníků jsem zvolil rozhovor pomocí návodu. Jako návod k rozhovoru budu používat okruhy témat, které obsahují i seznam otázek a které bezprostředně souvisí s výkonem veřejného opatrovnictví u osob využívajících pobytové sociální služby. Pro tento typ rozhovoru jsem se rozhodl z důvodu toho, že tato metoda pomáhá tazateli udržet zaměření rozhovoru, ale zároveň dotazovanému umožňuje při rozhovoru vyjádřit i své nabyté zkušenosti z probíraného tématu.⁷⁵ Při rozhovoru si budu rozhovory nahrávat na diktafon a zároveň si budu dělat písemné poznámky do vytištěné osnovy. Osnova, kterou budu používat při rozhovoru, je uvedena v příloze. Rozhovory se uskuteční v průběhu měsíce února 2012.

6.5 Zpracování získaných dat a informací

Data o počtu osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům budou převedena do tabulek, které budou popsány. Rozhovory s opatrovníky, zaznamenané na diktafon, převedu do písemné podoby a budou součástí jedné z příloh. Z těchto záznamů budu komentovat data a informace týkající se bezprostředně daných otázek uvedených v osnově rozhovoru.

⁷⁵ Srov.: HENDL, J., Kvalitativní výzkum. 1. vyd. Praha: Portál,2005.str. 174

7. Obce vykonávající institut veřejného opatrovnictví na Rychnovsku

Nejprve jsem z evidence rozsudků a listin opatrovníků, která se na sociálním odboru Městského úřadu v Rychnově nad Kněžnou již několik let vede, zjišťoval, jaké obce v regionu Rychnovska jsou ustanoveny veřejnými opatrovníky. Tím jsem zjistil, že v regionu Rychnovska jsou čtyři obce s touto funkcí. Zjistil jsem, že veřejným opatrovníkem s největším počtem osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům je Město Rychnov nad Kněžnou, a to s celkovým počtem 75 opatrovanců. Veřejným opatrovníkem 39 osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům byla Obec Kvasiny. Poté následovalo Město Rokytnice v Orlicích horách s celkovým počtem 16 osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům. Obcí s počtem 2 osob, nad kterými prování výkon veřejného opatrovnictví, byla Obec Osečnice. Vytvořil jsem jmenný seznam, se kterým jsem dále pracoval.

Tabulka č. 1: Počet opatrovanců s veřejným opatrovníkem

Název veřejného opatrovníka	Rychnov nad Kněžnou	Kvasiny	Rokytnice v Orlických horách	Osečnice
Počet opatrovanců	75	39	16	2

Tímto postupem jsem zjistil pouze obce, které institut veřejného opatrovnictví vykonávají, ale nezjistil jsem, které osoby omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům jsou zároveň uživateli pobytové sociální služby. Z tohoto důvodu jsem přistoupil k dalšímu výpisu z dostupných dokumentů. Předpokládal jsem, že osobám, které jsou omezeny nebo zbaveny způsobilosti k právním úkonům a jsou umístěny v pobytové službě, je přiznán příspěvek na péči. Na základě této úvahy jsem přistoupil k prostudování spisové dokumentace příspěvku na péči u osob uvedených ve jmenném seznamu, který jsem vytvořil při identifikaci obcí vykonávajících veřejné opatrovnictví. Informaci o tom, zda je využívána

pobytová služba, jsem ze spisů příspěvku na péči zjišťoval z dokumentu Oznámení o poskytovateli pomoci, kde tato skutečnost musí být ze zákona uvedena. Z dokumentů jsem zjistil, že Město Rychnov nad Kněžnou zastupuje 71 opatrovanců v pobytovém zařízení a 4 osoby mimo něj. Tyto osoby žijí ve svém přirozeném prostředí a další dva pověření pracovníci úřadu pro výkon opatrovnictví zabezpečují jejich potřeby. Obec Kvasiny i Město Rokytnice v Orlických horách zastupují stejný počet opatrovanců v pobytovém zařízení, který byl zjištěn z evidence rozsudků a listin opatrovníků. U obce Osečnice bylo zjištěno, že výkon opatrovnictví vykonává u obou osob, které pobírají příspěvek na péči, ale nejsou uživateli pobytové služby. Opatrovnictví nad těmito osobami se provádí v jejich domácnosti.

Tabulka č. 2: Počet opatrovanců umístěných v pobytových zařízeních

Název veřejného opatrovníka	Rychnov nad Kněžnou	Kvasiny	Rokytnice v Orlických horách
Počet opatrovanců umístěných v pobytovém zařízení	71	39	16

Tímto postupem jsem zjistil, že v regionu Rychnovska jsou dvě města a jedna obec, které jsou ustanoveny veřejnými opatrovníky u osob umístěných v pobytových službách. Jak v uvedené obci, tak i v obou městech se nacházejí pobytová zařízení pro osoby se zdravotním postižením. V obci Kvasiny se nachází ústav sociální péče, ve kterém se poskytují služby osobám se zdravotním postižením, konkrétně s mentálním a kombinovaným postižením. Obdobné pobytové zařízení sociálních služeb je i na území Rychnova nad Kněžnou, kde se nachází ústav sociální péče „Domečky“. V Rokytnici v Orlických horách se nachází pobytové zařízení, které poskytuje dvě registrované služby, a to domov pro osoby se zdravotním postižením a domov se zvláštním režimem pro nemocné s duševním postižením.

Tabulka č. 3: Počet uživatelů služeb a druhy registrované služby
(k 31. 12. 2011)

Obec/město	Rychnov nad Kněžnou	Kvasiny	Rokytnice v Orlických horách
Název zařízení	Domečky	Ústav sociální péče pro mládež	Domov na Stříbrném vrchu
Druh služby	- pobytová (§ 48)	- pobytová (§ 48) - ambulantní (§ 46)	- pobytová (§ 48) - pobytová (§ 50)
Počet uživatelů	108	(§ 48) – 86 (§ 46) - 4	(§ 48) – 23 (§ 50) - 27

Legenda: § 46 – Denní stacionáře

§ 48 – Domovy pro osoby se zdravotním postižením

§ 50 – Domov se zvláštním režimem

8. Výkon veřejného opatrovnictví v regionu Rychnovska

Při zjišťování informací o veřejném opatrovnictví přímo od opatrovníků jsem zvolil rozhovor podle osnovy. Při jejím sestavování jsem se inspiroval „Desaterem práv a povinností opatrovníka“ dle Nové, které jsem ve své teoretické části již uvedl. Její výroky, které popisují povinnosti a práva opatrovníků, jsem se pokusil vtělit do své osnovy, ve které jsem vynechal dva výroky o převodu majetku a jeho spravování s nepřiměřeným rizikem a výrok o odpovědnosti opatrovníků, a to občansko právní a trestně právní. Nezahrnul jsem je do své osnovy, neboť svým obsahem se pouze velmi okrajově týkají problematiky individuálních potřeb opatrovanců. Svoji osnovu rozhovoru jsem tedy rozdělil do sedmi tematických okruhů, které obsahují podobné povinnosti nebo činnosti, jak uvádí Nová ve svém desateru. Pouze jsem si dle svého zvážení přidal okruh sociální pracovníci v zařízeních a opatrovanci. Zařazením těchto okruhů do osnovy rozhovoru jsem chtěl zjistit podrobnější informace o způsobu výkonu veřejného opatrovnictví. U každého z okruhů jsem si vyznačil několik konkrétnějších činností při výkonu opatrovnictví, které by se neměly při rozhovoru tazatele a respondenta zásadně vynechat. Tyto tzv. „podokruhy“ dle mého názoru také napomáhají respondentovi při lepší orientaci v daném problému. Tedy hlavními okruhy rozhovoru jsem zvolil opatrovnictví na obci, způsoby zajišťování individuálních potřeb, evidence majetku a jeho spravování, spolupráce se soudem, hospitalizace, sociální pracovníci v zařízení a opatrovanci.

8.1 Popis realizace rozhovorů podle osnovy

Rozhovory s veřejnými opatrovníky byly realizovány v období února 2012. Na každé z výše uvedených obcí jsem si nejprve zjistil, kdo výkon veřejného opatrovnictví vykonává, a poté jsem se s touto osobou telefonicky domluvil na provedení rozhovoru. Rozhovor odmítla pověřená sociální pracovnice v zařízení, která své rozhodnutí odůvodnila tím, že to za ní řekne

její kolegyně. Druhou osobou, se kterou jsem neuskutečnil rozhovor, byla místostarostka, která byla v dlouhodobé pracovní neschopnosti. Rozhovory podle osnovy proběhly v místě, kde tito pracovníci obcí pracují, tedy pro ně ve známém prostředí. Rozhovory by se měly provést u celkem 3 veřejných opatrovníků. Při prvním rozhovoru s opatrovníkem města Rychnov nad Kněžnou jsem zjistil, že větší část pravomocí opatrovníka byla pověřením přenesena na pracovnice zařízení. Při rozhovoru s tímto opatrovníkem jsem nabyl dojmu, že mi není schopen odpovědět na většinu mnou položených otázek. Na základě této skutečnosti jsem usoudil, že pro objektivnější zjištění informací v daném problému, by bylo lepší rozšířit okruh dotazovaných i o rozhovor s pověřenou pracovnící zařízení „Domečky“ Rychnov nad Kněžnou. Z tohoto důvodu neproběhly pouze 3, nýbrž 4 rozhovory s osobami, které provádí výkon veřejného opatrovnictví v regionu Rychnovska.

8.1.1 Opatrovnictví na obci

Takto zvoleným tématem pro rozhovor podle osnovy jsem se snažil od veřejných opatrovníků dozvědět základní informace. V rozhovoru jsem se pokoušel pomocí podpůrných otázek zjistit, jakým způsobem je výkon opatrovnictví u jednotlivých veřejných opatrovníků prakticky realizován, tzn. kdo je pověřen, či kdo je dále zmocněn při výkonu opatrovnictví. Dále jsem se v tomto tématu zajímal o osobu, která je výkonem opatrovnictví pověřena radou obce, jejím vzděláním a zařazením ve struktuře úřadu. Rozhovorem jsem si také porovnal celkový počet osob, které zastupují, neboť jsem informace o počtech osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům zjišťoval k 31. 12. 2011 a rozhovory probíhaly v únoru 2012.

Město Rychnov nad Kněžnou zastupuje v současné době 71 osob umístěných v místním zařízení „Domečky“ a zároveň omezených nebo zbavených ve způsobilosti k právním úkonům. Výkon veřejného opatrovnictví je realizován tak, že radou města Rychnov nad Kněžnou jsou pověřeny dvě osoby, místostarostka a další pracovnice úřadu, která je vedoucí kanceláře tajemníka. Jsou pověřeny dvě osoby, a to z důvodu toho,

aby byla zabezpečena zastupitelnost v době nepřítomnosti jedné z nich. Ve větším rozsahu prakticky tuto agendu zabezpečuje právníčka. Dále byly pro výkon opatrovnictví pověřeny další dvě osoby, a to přímo dvě sociální pracovnice v zařízení, které zároveň poskytuje sociální službu jejich opatrovancům. Rozdílem ve vydaných pověřeních je to, že pověření, které mají sociální pracovnice, je vyhotoveno pro konkrétní osobu, kterou zastupují, a na konkrétní úkony. Sociální pracovnice má vysokoškolské vzdělání v sociální oblasti a pověřená pracovnice úřadu má taktéž vysokoškolské vzdělání právníckého směru.

Obec Kvasiny zastupuje v současné době 39 osob umístěných v zařízení Ústavu pro mentálně postiženou mládež v Kvasinách a zároveň omezených nebo zbavených ve způsobilosti k právním úkonům. Výkonem opatrovnictví je pověřen zastupitelstvem obce přímo starosta obce. Důvodem pověření jeho osoby bylo to, že je jako jediný ze zastupitelů uvolněný, a tak může velice rychle a adekvátně reagovat na vzniklé situace u svých opatrovanců. Ve funkci starosty je 15 měsíců. Předšlý starosta obce byl také pověřen výkonem opatrovnictví a zatím s tímto pověřením přímo starosty obce mají v Kvasinách dobré zkušenosti. Žádnou jinou osobu nemají pověřenou pro výkon opatrovnictví. Při výkonu samotného opatrovnictví starosta obce přímo spolupracuje se sociálními pracovníci v zařízení. Dosažené vzdělání starosty je vysokoškolské s titulem Ing.

Město Rokytnice v Orlických horách v současné době zastupuje 16 osob umístěných v zařízení Domov na Stříbrném vrchu v Rokytnici v Orlických horách. Výkonem opatrovnictví byla pověřena sociální pracovnice městského úřadu. V současné době vykonává kromě agendy veřejného opatrovnictví také vedení agendy dávek hmotné nouze na 0,2 úvazku, provádí sociální práci na obci v rámci pověřené obce a dále vykonává činnosti v samosprávě, jako jsou např. zápisy z rady města apod. Nikdo jiný není pověřen pro výkon opatrovnictví. Proto sociální pracovnice přímo spolupracuje při výkonu opatrovnictví se sociálním pracovníkem v zařízení. Sociální pracovnice má vyšší odborné vzdělání v oblasti sociální práce.

8.1.2 Způsoby zajišťování individuálních potřeb

Tímto zvoleným tématem v rozhovoru jsem se pokusil zjišťovat, jak se veřejní opatrovníci staví k samotnému zjišťování individuálních potřeb svých opatrovanců. Z důvodu toho, že je velice problematické vymezení individuálních potřeb jakékoliv osoby, tak jsem pro potřeby svého rozhovoru využil institut individuálních plánů. Tyto plány se musí v rámci poskytování sociálních služeb s klienty v zařízení sestavovat a pravidelně za jejich přítomnosti provádět revize. Tyto plány musí obecně naplňovat potřeby a přání uživatelů služeb. Ti by měli být k tomuto úkonu přítomni a v případě, že nemají plná občanská práva, by měl být přítomen jejich opatrovník. Na základě této skutečnosti jsem v tomto tématu zjišťoval, zda se opatrovníci účastní tohoto úkonu, zda jakých podmínek a zda tyto individuální plány podepisují. Dále jsem se v rozhovoru zajímal o to, zda osobně doprovázejí své opatrovance při zajišťování osobních dokladů nebo na jiná jednání či instituce.

Město Rychnov nad Kněžnou - Pověřená sociální pracovnice v zařízení se osobně neúčastní sestavování individuálních plánů a jejich případných revizí. Důvodem je ta skutečnost, že k tomuto úkonu není pověřena. Protože pracovnice úřadu nemá ve svém časovém harmonogramu tolik prostoru, osobně se plánování osobních potřeb všech svých opatrovanců neúčastní. Popř. se tohoto úkonu osobně účastní, jen když jí to čas dovolí. Vyřizování dokladů opatrovancům na úřadech a jiné jejich návštěvy institucí provádí pověřené sociální pracovnice v zařízení.

Obec Kvasiny – Opatrovník se individuálního plánování opatrovanců osobně účastní, ale z rozhovoru vyplynulo, že se účastní plánování více u dvou klientů, kteří jsou mimo zařízení. Jeden opatrovanec je stále obyvatelem zařízení, ale nyní je ve zkušební době v Chráněném bydlení v Rychnově nad Kněžnou. Druhý opatrovanec je obyvatelem Domova na Stříbrném vrchu v Rokytnici v Orlických horách. Osobní doklady a veškeré jednání na úřadech zařizují ve spolupráci se sociálními pracovníky zařízení.

Město Rokytnice v Orlických horách – K sestavování a k revizím individuálních plánů je pokaždé opatrovník zván. V 90 % se těchto setkání účastní, neboť dle vyjádření opatrovníka je dobré znát přání svých opatrovanců a také mít přehled o tom, zda jejich přání jsou naplňována. Osobní doklady a další návštěvy institucí vyřizují v součinnosti s pracovníkem zařízení.

8.1.3 Evidence majetku a jeho spravování

Směřováním otázek v tomto tématu jsem se zaměřil na problematiku hrazení běžných potřeb opatrovanců, způsobu evidence majetků opatrovanců a jejich spravování. Dále jsem se v tématu zajímal o to, kdo a v jakém rozsahu vede spisovou dokumentaci.

Město Rychnov nad Kněžnou – Spisová dokumentace opatrovanců se vede jak v zařízení, tak i na úřadu. Na městském úřadě jsou součástí spisové dokumentace veškeré dokumenty od soudu a také o majetku. Do spisů se také zakládají běžná roční vyúčtování, která vyhotovují pracovnice zařízení. Neschází ani veškeré smlouvy, které opatrovník podepsal. Souběžně se vede i spisová dokumentace v zařízení, která je však podrobnější. Hospodaření se provádí tak, že sociální pracovnice v zařízení mohou podle uděleného pověření nakládat s finančními prostředky opatrovance do výše 1000,- Kč bez svolení jak opatrovníka, tak i soudu. Toto omezení se netýká nákupu ošacení. Jiné nákupy nad 1000,- Kč jsou soudu předkládány ke schválení. O odměnu za spravování majetku vyžadující časovou i finanční náročnost opatrovník nikdy nežádal.

Obec Kvasiny – Spisová dokumentace opatrovanců je vedena výhradně na obci. Opatrovník do spisové dokumentace zakládá vedle dokumentů od soudu také roční vyúčtování finančních prostředků, které byly opatrovanci poskytnuty. Hrazení běžných potřeb a nákupy léků opatrovanců zajišťují pracovnice zařízení, které také vedou podrobnou dokumentaci o hrazení. Opatrovník soud nikdy nežádal o to, aby mu uhradil náklady spojené se spravováním majetku.

Město Rokytnice v Orlických horách – Spisová dokumentace opatrovanců je vedena ve dvojitým vyhotovení. Je vedena souběžně v zařízení a také na městském úřadě. V zařízení je spisová dokumentace vedena podrobněji. Sociální pracovník může bez souhlasu opatrovníka provádět běžné nákupy hygienický potřeb a dalších běžných věcí, a to do výše 1000,- Kč. Poté dává opatrovník souhlas s nákupem. Opatrovník se zajímá i o neběžné nákupy, které nepřevyšují částku 1000,- Kč. Je to v případech nákupů neběžných potřeb. Opatrovník také přibližně dvakrát do roka provádí fyzickou kontrolu nakoupených věcí. Žádost o odměnu za spravování majetku, které by bylo pro opatrovníka spojené s finanční i časovou náročností, soudu nikdy nepodával.

8.1.4 Spolupráce se soudem

V tomto tématu jsem od respondentů otázkami zjišťoval, kdo sepisuje pro soud průběžné zprávy o výkonu opatrovnictví, kdo soudu zasílá žádosti o schválení určitého úkonu za opatrovance a také závěrečné účty o hospodaření. Dále jsem se tímto tématem pokusil dát respondentům prostor k vyjádření svého hodnocení práce soudu a jejich vzájemné spolupráci.

Město Rychnov nad Kněžnou – Zprávy o průběžném hospodaření i závěrečné zprávy zasílají soudu pověřené sociální pracovnice. Žádosti k soudu o schválení buď neběžného úkonu, nebo nákupu nad 1000,- Kč podávají také tyto pracovnice. Kopie poskytují opatrovníkovi za účelem založení. Souhlasy s úkonem se nezasílají soudu, když se provádí sezónní nákup oblečení. Reakce na jejich žádosti bývají rychlé a vyřízené přibližně do 10 dnů. Ke spolupráci s vyšší soudní úřednicí nemá pověřená sociální pracovnice žádných výrazných námitek. Pouze vyslovila nespokojenost s velkou časovou prodlevou, která vzniká mezi rozsudkem o zbavení osoby způsobilosti k právním úkonům či jejím omezení a ustanovením opatrovníka.

Obec Kvasiny – Veškeré zprávy o hospodaření s finančními prostředky svých opatrovanců zasílá soudu sám opatrovník. Zprávy ale vyhotovují sociální pracovníci zařízení.

Město Rokytnice v Orlických horách – Roční vyúčtování hospodaření s finančními prostředky vyhotovuje sociální pracovník zařízení a také ho posílá soudu. Kopie tohoto vyúčtování zakládá opatrovník do svého spisu. Opatrovník soud žádá o schválení neběžného úkonu, a to především spojeného s výběrem finančních prostředků z vkladních knížek. Spolupráci hodnotí jako velmi dobrou.

8.1.5 Hospitalizace

Jako další téma rozhovoru podle osnovy jsem zvolil oblast spolupráce se zdravotnickými zařízeními a stále diskutabilní téma – udělování souhlasu opatrovníka s hospitalizací opatrovance. Tímto tématem jsem se pokoušel od veřejných opatrovníků zjistit, zda se osobně angažují při zajišťování zdravotní péče svým opatrovancům.

Město Rychnov nad Kněžnou – Opatrovník dává souhlas pouze s operacemi, které jsou plánované dopředu. Tuto informaci dostává opatrovník od personálu zdravotnického zařízení prostřednictvím sociálních pracovníků. Zplnomocněná sociální pracovníce má pověření k poskytování souhlasu při neplánovaných hospitalizacích, ke kterým dochází při náhlých nevolnostech či úrazech. Opatrovník na úřadě nemá informace, jaká vyšetření jeho opatrovanec podstupuje, zda pravidelně navštěvuje například zubního nebo obvodního lékaře.

Obec Kvasiny – Souhlas s hospitalizací svých opatrovanců dává jenom opatrovník. Od sociální pracovníce se dozví, kam byl jeho opatrovanec převezen. Osobně se dostaví do nemocnice, kde se informuje o zdravotním stavu a dává souhlasy jak s hospitalizací, tak i s dalšími úkony, které musí zdravotníci provést. Opatrovník nemá dostatečné informace o zdravotních rizicích vyplývajících z postupů lékařů, a proto dává souhlas ke všem zdravotním úkonům.

Město Rokytnice v Orlických horách - Opatrovník dává souhlas jak s plánovanými zákroky svých opatrovanců, tak i s jejich náhlými hospitalizacemi. Při plánovaných hospitalizacích podepisuje všechny potřebné dokumenty. Při náhlých hospitalizacích se ohledně udělení souhlasu domlouvá s personálem nemocnice telefonicky.

8.1.6 Sociální pracovníci zařízení

Veřejný opatrovník, jehož opatrovanec je umístěn v zařízení, kde se poskytuje sociální služba, musí navázat určitý vztah se sociálními pracovníky tohoto zařízení. V případě, že veřejný opatrovník má více svých opatrovanců v takovémto typu zařízení, je pravděpodobně nutnější tyto vztahy rozvíjet a dbát na jejich dobrou kvalitu. Bezproblémová spolupráce je přínosem nejen pro opatrovníka, ale především pro opatrovance. U respondentů jsem otázkami zjišťoval, jaká je jejich spolupráce se sociálními pracovníky, zda mají vůči jejich práci výhrady a zda mají nějaké návrhy na zlepšení spolupráce.

Město Rychnov nad Kněžnou – Z důvodu, že rozhovor byl také veden se sociálními pracovníci zařízení, která byla v některých úkonech zplnomocněna jednat za opatrovníka, bylo toto téma probíráno pouze s veřejným opatrovníkem. Veřejný opatrovník se hodnocení vyhýbal a rozhovor stále vedl od tématu. Spolupráci se sociálními pracovníky komentoval tak, že nejenom s nimi, ale se všemi, kteří dále poskytují nějaké služby opatrovancům, musí komunikovat.

Obec Kvasiny – Spolupráci se sociálními pracovníky veřejný opatrovník ohodnotil jako velmi dobrou. Sociální pracovnice i opatrovník vzájemně konzultují potřeby opatrovanců a společně se radí ohledně dalšího postupu a řešení.

Město Rokytnice v Orlických horách – Opatrovník se vyjádřil k osobě sociálního pracovníka v zařízení konstatováním, že spolu komunikují. Má štěstí na dobré kolegy. To, že někdy někdo něco neví, se může stát.

Opatrovník je také v komisi zařízení při posuzování žádostí o přijetí do jejich zařízení.

8.1.7 Opatrovanci

V posledním tématu rozhovoru podle osnovy jsem sledoval, zda a jakým způsobem dochází k osobním setkáním opatrovníků s opatrovanci. Zda mají opatrovanci možnost se s opatrovníky shledávat a sdělovat svá přání či požadavky. Dále jsem zjišťoval, jakým způsobem probíhají běžné oslavy Vánoc, svátků a narozenin opatrovanců v zařízení a jak se pořizují dárky.

Město Rychnov na Kněžnou – Opatrovník se s opatrovanci stýká pouze nepravidelně, a to v případě, že jde do zařízení něco zařízovat. Opatrovanci za opatrovníkem na město nechodí. Zplnomocněná sociální pracovníce je s opatrovanci v užším kontaktu, navštěvují ji nepravidelně a často jí sdělují svá přání. Nákupy jakýchkoliv dárku zajišťuje klíčový pracovník, který tlumočí přání opatrovanců sociální pracovníci, jež následně posuzuje, zda je na nákup dostatek finančních prostředků.

Obec Kvasiny - K pravidelnému setkávání opatrovníka se všemi opatrovanci nedochází. Opatrovník navštěvuje častěji opatrovance mimo zařízení – opatrovance v chráněném bydlení a druhého opatrovance v zařízení Domov na Stříbrném vrchu v Rokytnici v Orlických horách. S některými se setkává přímo na úřadě, když ho opatrovanci sami navštíví. Oslavy narozenin, svátků a Vánoc zařizují a přehled o tom, co se nakupuje, mají sociální pracovníce v zařízení.

Město Rokytnice v Orlických horách – Opatrovník rozděluje své opatrovance na ty, kteří mají mentální postižení, a na ty, kteří mají duševní postižení. Ti s mentálním postižením mají pokročilý věk a na úřad nedochází. Tři opatrovanci z druhé skupiny jednou opatrovníka na město navštívili. Jinak se s těmito osobami opatrovník pravidelně setkává ve městě. Nákupy dárků na Vánoce a oslavy narozenin a svátků zařizují klíčový pracovníci v zařízení, ale nákupy těchto dárků schvaluje opatrovník. Na narozeniny je opatrovník zván. Ve většině případů se účastní a donáší svému opatrovanci malou pozornost. Při těchto oslavách se společně vyfotí.

9. Výsledky rozhovorů

Z provedených rozhovorů vyplynulo, že výkon opatrovnictví provádějí všechny oslovení veřejní opatrovníci. Je velmi zajímavé, že i když nad těmito opatrovníky a jejich výkonem opatrovnictví dohlíží stejný soud, jsou některé postupy opatrovníků odlišné. Zde se projevila již obecně známá skutečnost, že ze strany soudu dochází k nedostatečné kontrole. Z odpovědí veřejných opatrovníků na otázky, které se týkaly bezprostředně jakéhokoliv kontaktu se svými opatrovanci vyplynulo, že pouze jeden veřejný opatrovník zná všechny své opatrovance osobně. Ostatní dva veřejní opatrovníci znají pouze část svých opatrovanců. K sestavování individuálních plánů a jejich revizím se dostavuje pouze jeden veřejný opatrovník. Všichni veřejní opatrovníci především zjišťují potřeby a přání svých opatrovanců zprostředkovaně a to buď prostřednictvím klíčových nebo sociálních pracovníků. Nedovedu odhadnout, zda tyto informace jsou předávány všechny a v podobě, kterou je sdělil sám opatrovanec.

Při hospodaření s finančními prostředky oslovení veřejní opatrovníci správu finančních prostředků a vyhotovení ročního vyúčtování nechávají v kompetenci sociálních pracovníků zařízení. Jsou pouze informováni o neběžných nákupech, ke kterým dávají souhlas. Na jedné straně tato praxe usnadňuje jak výkon opatrovnictví veřejným opatrovníkům, tak i běžnou práci sociálním pracovníkům. Na straně druhé je diskutabilní, do jaké míry by měl veřejný opatrovník znát podrobně finanční situaci svých opatrovanců a rozhodovat, jak s nimi bude nakládáno.

Z rozhovorů dále vyplynulo, že veřejní opatrovníci při výkonu opatrovnictví velice úzce spolupracují se sociálními pracovníky. Město Rychnov nad Kněžnou dokonce přímo zplnomocnilo sociální pracovnice k některým úkonům, které mají zajišťovat sami. U zbylých dvou veřejných opatrovníků nikoho ze sociálních pracovníků nezplnomocnili, i když za ně vykonávají také některé úkony. Samotný výkon veřejného opatrovnictví je tak postaven na úzké spolupráci veřejných opatrovníků a sociálních pracovníků zařízení.

Je otázkou, zda tato spolupráce je ku prospěchu opatrovanců. Tato situace vznikla tím, že dříve výkon opatrovnictví prakticky prováděli sociální pracovníci v zařízení, neboť opatrovníkem bylo ustanoveno zařízení.

Závěr

Cílem mé bakalářské diplomové práce bylo zjištění informací o výkonu opatrovnictví na obcích u osob, které zároveň využívají služby pobytových zařízení v regionu Rychnovska. Nejprve jsem zjistil celkový počet těchto obcí a také počty jejich opatrovanců. Poté jsem tyto obce, respektive jimi pověřené osoby pro výkon opatrovnictví oslovil a vedl s nimi rozhovory. Pomocí mnou stanovených sedmi okruhů, které jsem formuloval na základě obecných práv a povinností opatrovníků, jsem zjišťoval, jakým způsobem probíhá samotný výkon veřejného opatrovnictví s ohledem na uspokojování individuálních potřeb opatrovanců. Výsledkem těchto rozhovorů bylo zjištění, že všechny obce funkci veřejného opatrovníka vykonávají. Z důvodu toho, že oslovené obce zastupují různý počet opatrovanců a také jsou rozdílné, jak ve své velikosti, tak i ve správním území, zaměřil jsem svůj výzkum na jejich možnosti uspokojování individuálních potřeb opatrovanců. Zaznamenal jsem, že obce k této problematice zaujaly různé postoje. Od obce, která nemá zájem se setkávat se svými opatrovanci, až po obec, jejíž zástupce se účastní například oslav narozenin svých opatrovanců.

Z provedených rozhovorů vyplynulo, že výkon veřejného opatrovnictví u osob omezených či zbavených způsobilosti k právním úkonům a využívajících pobytových služeb, je založen především na vzájemné spolupráci veřejného opatrovníka se sociálním pracovníkem v zařízení. Dále jsem zjistil, že proces plánování individuálních potřeb opatrovanců místo veřejných opatrovníků provádí klíčoví pracovníci zařízení. Procesu individuálního plánování, při kterém se zjišťují potřeby a přání opatrovanců, se veřejní opatrovníci účastní velice sporadicky. Některé činnosti, které by měl zajišťovat veřejný opatrovník, jako je hospodaření s finančními prostředky, zprávy k soudu apod., vykonávají sociální pracovníci. Je to pochopitelné, vždyť tyto činnosti v době, kdy byl sám poskytovatel sociálních služeb také opatrovníkem, vykonávali právě tito sociální pracovníci.

Nad rámec své bakalářské diplomové práce bych rád se zjištěným stavem seznámil jak veřejné opatrovníky, tak i sociální pracovníky zařízení. Pokusím se domluvit společnou schůzku, na které by byl dán prostor jak veřejným opatrovníkům, tak i sociálním pracovníkům, aby si vyměnili vzájemně své zkušenosti s výkonem veřejného opatrovnictví, a to s ohledem na individuální potřeby jejich opatrovanců.

Literatura:

DRÁPAL, Ljubomír, et al. Občanský soudní řád I § 1 až 200za. Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOVORKA, Daniel. Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům. Právo a rodina. 2007, roč. 9, č. 9, ISSN 1212-866X.

HOVORKA, Daniel. Výkon veřejného opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům (2.). Právo a rodina. 2007, roč. 9, č. 10, ISSN 1212-866X.

NOVÁ, Hana. Nesvéprávní - nedostatečná právní ochrana (1.). Právo a rodina. 2005, roč. 7, č. 12, ISSN 1212-866X.

NOVÁ, Hana. Nesvéprávní - nedostatečná právní ochrana (2.). Právo a rodina. 2006, roč. 8, č. 1, ISSN 1212-866X.

NOVÁ, Hana. Desatero práv a povinností opatrovníka. Právo a rodina. 2006, roč. 8, č. 5, ISSN 1212-866X.

Nález Ústavního soudu II. ÚS 2630/07#2 NÁLEZ ÚS ze dne 13.12.2007, Zdroj: NALUS – databáze rozhodnutí ÚS.

Zákony

Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 23/1991 Sb., Ústavní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 128/2000 Sb., Zákon o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Jméno a příjmení autora: Josef Šimerda

Název katedry a fakulty: Filozofická fakulta Univerzity Palackého

v Olomouci, Katedra sociologie a andragogiky

Název bakalářské diplomové práce: Uspokojování individuálních potřeb osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům veřejnými opatrovníky na Rychnovsku

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.

Počet znaků: 81 374

Počet příloh: 5

Počet použitých zdrojů: 17

Klíčová slova: veřejný opatrovník, obec, opatrovník, způsobilost k právním úkonům, omezení způsobilosti k právním úkonům, zbavení způsobilosti k právním úkonům, sociální pracovník

Anotace:

Cílem bakalářské diplomové práce je zjištění počtu obcí v regionu Rychnovska vykonávajících institut veřejného opatrovnictví u opatrovanců, kteří zároveň využívají pobytové sociální služby, a zmapování procesu samotného výkonu veřejného opatrovnictví těmito obcemi s ohledem na jejich možnosti zajišťovat individuální potřeby svých opatrovanců.

Teoretická část je věnována průběhu soudního řízení o úpravě způsobilosti k právním úkonům, soudnímu řízení o ustanovení opatrovníka a možným druhům opatrovnictví.

V praktické části je z dostupných materiálů zjišťován celkový počet obcí vykonávajících opatrovnictví u osob využívajících pobytové sociální služby a v rozhovoru podle návodu jsou pomocí sedmi okruhů podrobněji zaznamenávány a popsány postupy těchto obcí při výkonu veřejného opatrovnictví. Rozhovory s veřejnými opatrovníky se zaměřují na samotné plnění jejich základních povinností i na jejich možnosti zajišťovat individuální potřeby svých opatrovanců.

The bachelor's work aims to find out the number of municipalities in Rychnov region discharging the institute of public guardianship for persons, who concurrently use residential social service and to map the process of public guardianship of these municipalities itself with regard to their possibilities of satisfying the wards' individual needs.

The theoretical part is devoted to the course of legal capacity modification proceedings, to the course of placing under guardianship proceedings and possible types of guardianship.

In the practical part the overall number of municipalities discharging the guardianship of persons using residential social service is established from available materials, and the public guardianship routine of these municipalities in an instructed interview by means of seven sections is depicted and recorded in detail. The interviews with public guardians focus on both meeting their basic duties themselves and also their possibility to satisfy their wards' individual needs.

Seznam příloh:

Příloha č. 1 Rozhovor se zplnomocněnou sociální pracovnící ÚSP „Domečky“ Rychnov nad Kněžnou pro výkon opatrovnictví

Příloha č. 2 Rozhovor s pověřeným pracovníkem Města Rychnov nad Kněžnou pro výkon opatrovnictví

Příloha č. 3 Rozhovor se starostou obce Kvasiny pověřeného pro výkon opatrovnictví

Příloha č. 4 Rozhovor se sociální pracovnící Města Rokytnice v Orlických horách pověřenou pro výkon opatrovnictví

Příloha č. 5 Osnova rozhovoru

Příloha č. 1 Rozhovor se zplnomocněnou sociální pracovnící
ÚSP „Domečky“ Rychnov nad Kněžnou pro výkon opatrovnictví

T – tazatel

R – respondent

T - Já abych věděl, za jakých podmínek výkon opatrovnictví provádíte?.
Vlastně ho provádíte dvě sociální pracovnice.

R – Ano a máme pověření, obě dvě na všechny klienty.

T – Jak toto pověření vypadá, spíše jaký je jeho obsah?

R – Toto pověření je z konkrétních oblastí na konkrétní osobu, vlastně co ta osoba potřebuje. Je tam uvedeno, že můžeme jednat ve věcech soudu, v jednání s bankou, ty co chodí do školy, tak i při jednání se školou, nebo když chodí do zaměstnání, tak se zaměstnavatelem. Vždy to pověření je konkrétní na danou osobu, proč by tam mělo být pověření na jednání s bankou, když nemá účet. Je to pro každého individuálně. Jenom nemáme v pověření zmocnění na plánované lékařské zákroky. Takže když je zákrok co se plánuje, tak ho podepisuje přímo opatrovník na městském úřadě.

T – Kdo to fyzicky podepisuje na Městském úřadu v Rychnově nad Kněžnou?

R – Podepisuje to paní Linhartová s paní Drejslovou. Ale spíš je lepší na zastižení paní Linhartová a také s námi více přichází do kontaktu.

T – Jste pověření pouze pro úkony potřebné při péči ve Vašem zařízení?

R – Ano, jsme pověření k takovým běžným často opakujícím se úkonům, ale takové specifické úkony, jako je prodej nemovitosti nebo polí, to zařizuje paní Linhartová. Tedy opatrovník na MěÚ.

T – Jaké máte vzdělání?

R – Splňuji zákonné podmínky pro výkon sociální pracovnice, mám titul Mgr. a v této oblasti pracuji již několik let. Nejprve jsem před mateřskou dovolenou pracovala jako pracovnice v přímé péči a nyní po vystudování vysoké školy pracuji na postu sociální pracovnice.

T – Jsou tady určitě sestavovány individuální plány klientů. Účastní se osobně opatrovník sestavování či revizi individuálních plánů?

R – Ne

T – Kdo je podepisuje?.

R – Individuální plán vytváří klíčový pracovník a kontroluje ho vedoucí výchovného úseku, paní Skokanová. To, že by se toho osobně účastnil opatrovník, to si nevzpomínám.

T – Abych tomu rozuměl, tak se nikdo z opatrovníků neúčastní tohoto úkonu.

R – Abych pravdu řekla, tak o tom nic nevím, ale myslím si, že to neví ani opatrovníci na městském úřadu. Doopravdy nevím, to by měla vědět paní Linhartová. Z důvodu toho, že tyto individuální plány dělá paní Skokanová, nevím, kdo to přesně podepisuje a zda se toho účastní.

T – Tento úkon nemáte ani v pověření?

R – Při sepisování pověření nás to ani nenapadlo. My jsem to psali jenom na úkony, které potřebujeme s klienty dělat.

T – Jak se zajišťují doklady? Jako ZTP, OP a jiné?

R – To zajišťujeme my. Klienti, kteří jsou omezeni tak chodí s námi na úřad, neboť pomoc potřebují a ostatní podle jejich zdravotního stavu a našeho zvážení. A doklady mají u sebe.

T – Jakou spisovou dokumentaci tady vedete?

R – Tady vedeme veškerou dokumentaci ohledně našich klientů.

T – Vede se dokumentace ohledně nesvéprávných i u opatrovníků na městském úřadu?

R – Na městě mají věci, jen které chodí od soudu. My dáváme soudu schvalovat nákupy nad 1000,-Kč, a to dáváme na město vědět, ale nevím, když dostaneme od soudu odpověď, tak jestli ji posílají i na město. To doopravdy nevím. Na městě co já vím, mají kopie smluv o poskytování péče, jejich dodatky, pracovní smlouvy a všechno co vyřizují oni. Nevím, ale jak je to třeba při komunikaci s léčebnami. Ty nám dávají zpětné informace o hospitalizovaných a to doopravdy nevím, jestli je tam ve spisech mají.

T – Co se týká finančních prostředků? Už jste zmínila, že dáváte vy žádost soudu o uvolnění finančních prostředků na nákup apod.

R – Ano, za opatrovníka žádám soud. Máme stanoveno, že nad tisíc korun žádáme soud. Výjimkou je nákup oblečení. Boty v hodnotě 1100,-Kč, tak o to nežádáme. Vyloženě se jedná o hmotný majetek, jak o kazetáky, DVD přehrávače nebo televize apod.

T – Jak je dlouho vyřízena ta Vaše žádost?

R – Rychle, tak do 10 dnů. Jde to poměrně rychle, s tím problémy nemáme.

T – Spravovali jste někomu velký majetek, za který by jste soud žádali odměnu.

R – Ne.

T – Kdo vyhotovuje a jak často zprávy k soudu?

R – Průběžně. Soudu dáváme zprávy o hospodaření, a to jak za osoby, kterým dělá opatrovník město, tak i za rodiče, které jsou opatrovníky svých dětí. Zpravidla to děláme jednou do roka, a to v lednu. Dáváme tam soudu vyúčtování z běžného účtu a také ze zůstatku depozitní pokladny, kde jsou peníze v hotovosti, se kterými tady hospodaříme. To znamená, že vyberu klientovi hotovost třeba 3 tisíce a s nimi hospodařím čtvrt roku a platí se z toho běžné výdaje jako jsou léky apod.

T – Co se týká spolupráce se zdravotnickými zařízeními, jak se to u vás děje?

R – K jakékoliv hospitalizaci je nutný podpis opatrovníka. Tento podpis jako sociální pracovnice z pověření děláme u běžných hospitalizací, které jsou náhlé, nečekané. Jsou to hospitalizace spojené s náhlou nevolností, nebo akutním stavem, který se musí řešit hospitalizací. U plánovitých operací, tedy operací, které jsou plánované dopředu, tento souhlas dává přímo opatrovník. U úkonů, které souvisí se záchranou života, žádný souhlas zdravotnické zařízení ihned nepotřebuje.

T – Takže opatrovník nemá poněti, jak je dále zabezpečována zdravotní péče. Tedy jak navštěvují zubního lékaře, obvodního nebo odborné lékaře.

R – Ano, informace o tom nemají.

T - Ke spolupráci se sociálními pracovníky a k jejich práci s opatrovníky se jako sociální pracovníci nemůžete vyjádřit. Vráťím se k poslednímu tématu, ve kterém se chci zaměřit na setkávání opatrovanců s opatrovníkem. Dochází k osobním návštěvám opatrovníka s opatrovancem?

R- My jako sociální pracovnice se klienty setkáváme denně, chodí za námi, jsme s nimi v kontaktu.

T – Jak se řeší oslavy svátků, narozenin a nákupy dárků jak k těmto příležitostem, tak i k vánocům?

R – Tohle si řeší klíčový pracovníci, kteří v současné době mají nestarosti 2 až 3 klienty. Pokud je ten klíčový pracovník v práci, tak si to řeší klíčový pracovník, kdy není v práci, tak ho zastoupí kolega. Oni se k nám přijdou zeptat, kolik peněz ten klient má, do jaké hodnoty by ty dárky měli být. Klíčový pracovník nemá možnost se dostat k účtům svého klienta.

T – Takže klíčový pracovník tlumočí přání svých klientů?

R – Někteřá děvčata si chodí sama a ptají se, zda na to mají peníze a co by chtěla. Ale u nás za to vše odpovídá klíčový pracovník.

T – Děkuji za rozhovor.

Příloha č. 2 Rozhovor s pověřeným pracovníkem Města Rychnov nad Kněžnou pro výkon opatrovnictví

T – Tazatel

R – Respondent

T - Kolik osob omezených či zbavených ve způsobilosti k právním úkonům máte?

R – 71 klientů

T – Vaše zařazení na městském úřadu a jakou funkci ještě mimo to, že jste opatrovníkem, zastáváte?

R – Jsem zařazena do kanceláře tajemníka a mám na starosti ještě právní věci. Mimo to, je ještě funkcí opatrovníka pověřena místostarostka, a to z důvodu zastupitelnosti v době nepřítomnosti jedné z nás.

T – Jste osobně účastni sestavování a revizím individuálních plánů svých opatrovanců?

R – Někdy jo. Vše je v dokumentaci, kterou tady od doby, kdy jsme byli zvoleni veřejnými opatrovníky, tak tady vedeme. Máme tam hlavně historické dokumenty, kdy byly tyto osoby zbaveny způsobilosti k právním úkonům, poté jsou tam usnesení, že jsme byli zvoleni opatrovníky a dále se tam ukládají další dokumenty, které přicházejí jak od soudu, tak ze zařízení, které se o ně nyní stará.

Ty individuální plány si myslím, že někdy jsme byli přítomni, ale určitě né u všech opatrovanců.

T – Jak se zajišťují doklady, jako jsou OP nebo průkazky mimořádných výhod?

R – To chodí sociální pracovnice z „Domečků“, na to oni mají zplnomocnění.

T – Takže i jiné instituce?

R – To samé.

T – Jak dochází k hrazení potřeb opatrovanců?

R – Každý opatrovanec má svůj účet, kam mu chodí finanční prostředky, tedy důchody. Z mé kapacity nezvládám průběžně kontrolovat jejich pohyby na účtu. Když potřebují obyčejné věci, které nejsou nad 1000,-Kč, kromě oblečení. Sociální pracovníce po roce udělají závěrečný účet, který nám předkládají a také ho zasílají soudu. Já to podepisuji za opatrovníka.

T – Zpravovali jste u opatrovanců majetek vyšší hodnoty, za který byste si zažádali soud o odměnu?

R – Né, to jsme ještě nedělali, i když minulý rok jsem řešila velmi zapeklité dědictví, kdy jsme řešili předlužený byt a nějaký další majetek. Do Hradce Králové jsem jezdila snad ob den, ale nakonec se případ vyřešil. Mě tady stála moje práce. Šílené je samotný prodej majetku.

T – Jak se provádí souhlasy s hospitalizací?

R – Je to tak, že běžné hospitalizace, které nejsou plánované, tak souhlas dávají sociální pracovníce. U plánovaných zákroků a operací, to dáváme my. Ale když řeknu pravdu, tak stejně nejsem zdravotnický vzdělaná a nevím, do jaké míry je to pro opatrovance dobré nebo ne. Tato praxe vznikla v době, kdy zde byl místostarosta lékař, který byl erudovanější k objektivnějšímu posouzení, než jsem já nebo místo starostka. Je to krátkozraké. Prostě mi to nemůžeme posoudit.

T – Co se týká spolupráce se sociálními pracovníky.

R – Nekomunikujeme jenom s nimi, ale i s jinými organizacemi, kam naši opatrovanci chodí. Je to třeba OS Ferda nebo Láry Fáry, dohadujeme s nimi další poskytování především ambulantních služeb, cvičná kavárna, pracovní terapie apod. Zde se osobně účastníme jednání, kdy se služba začíná, jsem zváni ze strany těchto občanských sdružení na to, abychom se domluvili, jak dál v péči pokračovat.

T – Docházíte za svými opatrovanci do zařízení?

R – Pravidelně né, ale jenom nárazově. Když tam něco řešíme, tak se jdu na ně podívat.

T – Dochází někdy sám opatrovanec na Váš úřad na návštěvu?

R – Ne, to se ještě nestalo. My nemáme natolik schopné opatrovnice, kteří by byli toho schopni. Máme jenom dva omezeny ve způsobilosti k právním úkonům. Jiní jsou na tom po mentální stránce tak, že by to pravděpodobně nezvládli.

T – Shrnutí. Sestavování či revizi individuálních plánů se osobně neúčastníte.?

R – No, několikrát jsem již chtěla být účastna tohoto procesu, řekla jsem to, aby mě k tomu pozvali. Párkrát jsem se byla podívat, ale abych byla u všech, to určitě ne.

T – Děkuji za rozhovor.

Příloha č. 3 Rozhovor se starostou obce Kvasiny pověřeného pro výkon opatrovnictví

T – tazatel

R- respondent – starosta obce Kvasiny

T – Kolik obec zastupuje nesvéprávných?

R- Celkem 39, z toho 2 děvčata a 37 kluků.

T – Kdo přímo provádí výkon opatrovnictví?

R- Přímo já, jako starosta jsem pověřen zastupitelstvem. Zvažovali jsme, že bychom to udělali jinak, ale osvědčilo se nám to, poněvadž, když v zařízení potřebují, tak zavolají v jakoukoliv dobu a jsem jim plně k dispozici. Je potřeba ihned podepsat souhlas s pobytem v nemocnici a já mohu hned reagovat, lépe než nějaký neuvolněný. Bylo by to pro takového člověka velký úvazek.

T – Jak dlouho děláte funkci starosty obce a jaké máte vzdělání?

R – Mám vysokoškolské vzdělání s titulem Ing. a starostu dělám od posledního období, tedy od listopadu 2010, tj, nějakých 15 měsíců.

T- Před Vámi tuto funkci také prováděl starosta obce?

R – Ano, také starosta.

T- Chtěl bych se zeptat, zda se osobně účastníte sestavování individuálních plánů, či jejich revizí?

R- Ano, účastním. No takhle. Z těch 39 klientů jsou dva mimo ústav. Jeden je v Rokytnici v Orlických horách a jeden je umístěn v chráněném bydlení v Rychnově nad Kněžnou. Bydlí v chráněném bytě. Těch 37 klientů řeším s ústavem, jo a jednou za rok se pravidelně setkáme a probereme tuto věc. Jinak je samozřejmé, že do zařízení chodím dle potřeby vícekrát do roka. Těch 37 je hodně moc a já si nepamatuji, ani kteří to jsou. Ty dva si pamatuji zcela dobře. Do Rokytnice jezdím pravidelně, jedním s nimi o individuálních plánech. A s tím v Rychnově nad Kněžnou jsem v častějším kontaktu, neboť bydlí v chráněném bydlení a komunikuji především s jeho asistentem, který ho má na starosti. Setkáváme se také ohledně hospodaření

s penězi. Klient je omezen částkou, se kterou může hospodařit. Proto často řeším nedostatek finančních prostředků, neboť je utratí za něco jiného, nebo se často domlouvám s jeho asistentem, o nastavení samotné služby, aby klientovi odpovídala. Tato péče mě zabere nejvíce času, neboť o těch 37 v ústavu skoro nic nevím, ale na druhou stranu je dobře, že je mimo zařízení. O dalších se dozvídám pouze v souvislosti s tím, když něco přijde v poště ohledně restitucí a v současné době digitalizací katastrálních map a pozemkové věci.

T – Jak se zajišťují občanské průkazy nebo ZTP?

R – Kdo to potřebuje, chodím s nimi na úřady a podepisuji to jako opatrovník.

T- Nezplnomocňujete na tento úkon někoho jiného?

R- No, sociální pracovnice v zařízení hlídají všechny lhůty, vyplní žádosti a předpřipraví všechny nutné věci k vyřízení, ale já s nimi musím osobně na ten úřad. To jinak snad ani nejde.

T- Kdo má spisovou dokumentaci ohledně všech vašich opatrovanců?

R – Máme tu zde veškerou dokumentaci, oni mi dají podklady a dokumenty, které si tady zařadím, jako je roční vyúčtování a apod. Zdravotnickou dokumentaci si vedou v zařízení, ale veškerou ostatní dokumentaci si vedu tady na obci.

T – Hrazení běžných potřeb jako jsou doplatky léků a drobné nákupy.

R – To všechno si vedou v ústavu. Oni vlastně hospodaří s penězi se všemi, mají běžné účty a přebytky se jim dávají na knížky. Někteří, kteří mají více peněz, mají i dvě knížky. To hospodaření dělá ústav a také vyhotoví roční vyúčtování.

T – To vyúčtování zasíláte soudu?

R – To vyúčtování tady zakládám a zprávy soudu posíláme pouze na vyžádání soudu a soud si je zatím nevyžádal.

T – Takže roční vyúčtování zakládáte do spisu a soudu zprávu o hospodaření posíláte jenom na jeho vyžádání.

R – Ano

T – Závěrečné vyúčtování, když opatrovanec zemře, dělá kdo?

R – V loňské roce zemřeli dva opatrovanci, v zařízení sepsali všechny majetek a zprávu zaslali soudu. Já jsem pak zařizoval to ostatní.

T – Mluvil jste o majetku svěřenců. Spravoval jste někdy nebo spravujete majetek vyšší či velké hodnoty a za toto spravování jste soud nežádali o odměnu?

R – Ne, takový majetek jsme nespravovali, nebo o něm nevím. Já se o majetku dozvím až v momentě, když nás jako opatrovníka osloví ve věci majetku nějakého opatrovance. Třeba dostanu pozvánku na úpravy pozemků apod. V současné době se to děje především ve spojitosti s digitalizací katastrálních map. To se vždy domluvím s pracovníky pozemkového úřadu a na jednání ani nejezdím. Stejně nevím, o jaké pozemky se jedná a klienti nejsou schopni mi říci o nich nic.

T- Jak je to s hospitalizacemi vašich svěřenců a udělování souhlasu. Dáváte souhlas s hospitalizací jako opatrovník vy?

R – Ano, vždy. Kdykoliv někoho hospitalizují, dají mě ze zařízení vědět i kam byl odvezen. Většinou je to do Rychnova nad Kněžnou nebo do Hradce Králové. Já tam jedu, vyslechnu si informace o jeho zdravotním stavu a dám souhlas s hospitalizací. Tady otevřeně říkám, že podepíši souhlas se vším, neboť dám na lékaře a jejich názor, co je pro klienta nejlepší. Doktoři vědí a ví víc než já.

T – Jak se spolupracuje se sociálními pracovníky?

R – Výborným způsobem. Když něco nevím, konzultuji to s nimi, optám se, oni mi rádi poradí. Myslím si, že to mezi námi funguje velice dobře.

T – Setkáváte se osobně s opatrovanci?

R – V tomto objemu to není možné. S některými se setkávám v zařízení, když jdu něco řešit, ale stává se dosti často i to, že za mnou přijdou na úřad. Ti co jsou mimo, tedy, ti dva, tak za nimi dojíždím. V Rokytnici jsem byl asi tak 4 x za 5 měsíců. Do Rychnova nad Kněžnou jezdím častěji. Ten potřebuje větší péči. Teď tam připravujeme dalšího do chráněného bydlení a tři měsíce teď budou jako zkušební. Takže teď budu mít v Rychnově nad Kněžnou dva a je to jenom dobře. Pokud to jde, tak ať jsou mimo zařízení. Myslím si, že je to pro ně nejlepší.

T – Nákupy k svátku narozeninám i k vánocům.

R – To dělá ústav. Ten přehled mají stejně v tom ústavu. Takový přehled já nemám. Při tomto množství není možné, abych si na všechny vzpomněl.

T – Děkuji za odpovědi.

Příloha č. 4 Rozhovor se sociální pracovnící Města Rokytnice
v Orlických horách pověřenou pro výkon opatrovnictví

T- tazatel

R – respondent, sociální pracovnice MěÚ Rokytnice v Orlických horách

T- Nejprve bych se chtěl zeptat, kolika nesvéprávným, tedy osobám omezeným ve způsobilosti k právním úkonům, děláte opatrovníka?

R- V současné době děláme jako město opatrovníka 16 nesvéprávným, kteří jsou umístěny v „Domově na Stříbrném vrchu“.

T – Vykonáváte i jiným osobám opatrovníka, než nesvéprávným v zařízení?

R- Ne. V současné době jsou to jenom klienti zařízení.

T – K vaší osobě, tedy k osobě, která jste pověřena výkonem opatrovnictví, jste pracovně zařazena jako sociální pracovnice, část úvazku máte jako pracovnice hmotné nouze jako pracovnice ÚP a jste zařazena také jako pracovnice v samosprávě.

R – Asi tak by se to dalo specifikovat.

T – K sestavování i k revizím individuálních plánů jste osobně jako opatrovník zvána?

R – Ano jsem zvána a jsem ráda, že jsem zvána a pokud to čas dovolí, tak se ráda účastním. Dostávám písemnou podobu tohoto plánu, kterou podepisuji a poté zakládám do spisové dokumentace. Jsem ráda za tyto informace, neboť vím, co ten človíček potřebuje, jak se projevuje a mám možnost ho poznat. Poznám jeho cíle a jeho přání a přímo od něho se dozvídám, zda mu ty jeho přání plníme. Musím říci, že tak v 90% se toho osobně účastním. Nedělám to ze zvědavosti, ale já ty klienty musím znát. Jak jich je hodně, tak si někdy přeji mít jejich album. Ale nějak mi ho nechtějí dát a tak chodím za nimi. Musím říci, že moji klienti jsou moc milí. Jsem ráda, že máme prostor se sejit.

T- Jakým způsobem zajišťujete doklady?

R – Toto má na starosti pracovník domova, který musí úzce spolupracovat i s evidencí obyvatel na městském úřadě. Je jasné, že i osoby, které jsou

zbaveni způsobilosti k právním úkonům, mají právo na OP, když projeví zájem, tak se s nimi tento úkon provede. Většinou je to ale v práci sociálního pracovníka, ale musím s ním stejně spolupracovat.

T – Doklady se do konce roku 2011 vyřizovali na Vašem úřadu, ale do ledna se musí pro OP do Rychnova nad Kněžnou.

R – Tam určitě nastane komplikace s tím, že se bude muset osobně s klientem na úřad, podat žádost a vyfotografovat se, a pro doklad si budu jako opatrovník muset také zajet do Rychnova nad Kněžnou. Hlavně budou potíží ty dvě cesty do Rychnova nad Kněžnou. Dřív se to na našem úřadu vyřídilo bez problémů a bez jakýchkoliv velkých nákladů. Nyní se budeme domlouvat, kdo bude tyto náklady hradit apod.

T – Doprovázeli jste klienty na jiné úřady, jako soudy, notářství apod?

R – Co se týká veškerých úkonů spojených s majetkem a veškerých transakcí s majetkem nemalé hodnoty, hospodaříme jako opatrovník. U všech úkonů jsme účastny. Byli jsme již několikrát při jednáních na notářství. Byli jsme také účastníky dědického řízení, kdy zemřeli rodiče našeho opatrovance a on se stal dědicem jejich majetku. Také jsme u jednoho nesvéprávného zprostředkovali prodej jeho nemovitosti, která byla využívána neoprávněnou osobou a našemu opatrovanci tak vznikala škoda.

T – Když jsme u toho majetku, tak se zeptám, zda jste nespravovali majetek vyšší hodnoty, za který by jste po sléze žádali soud o odměnu za náročnost jak časovou tak finanční?

R- Nikdy jsme nežádali i když mnozí klienti mají majetky velkých hodnot. Nikdy jsme toto nedělali.

T – Jakým způsobem se vede spisová dokumentace osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům, které zastupujete?

R – Spisová dokumentace je vedena ve dvojím vyhotovení nebo-li provedení. Domov jí má podrobnější a obsáhlejší, neboť se tam zaznamenávají veškeré pohyby, ale náš spis obsahuje základní informace o klientovi, rozsudek o zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům, listinu opatrovníka a další listiny od soudu, či jiných institucí. Dále obsahuje veškeré smlouvy, které byly za klienta opatrovníkem podepsány a musíme

je průběžně hlídat, a by nedocházelo k jejich porušením. Od domova (ústav sociální péče) dostáváme vyúčtování, které v jednom vyhotovení je zasíláno soudu a druhé si ukládáme do spisu. Po pravdě uvedu, že jednou nebo dvakrát do roka s pověřením starosty města provedeme kontrolu u několika našich nesvéprávných, kterým jsme udělovali souhlas s nákupem nějaké hodnotnější věci. Například klient si přál nákup rádia a my zkontrolujeme, zda doopravdy ten přístroj má. Vlastně provedeme fyzickou kontrolu věci, které byly podle paragonu nakoupeny. Tím dohlížíme, zda doopravdy ten človíček tu věc dostal a nebyla jenom uvedena na papíře. Kontrolujeme, zda nákupy odpovídají tomu, k čemu jsme dali souhlas ústavu.

T – Jak se hradí běžné věci vašim nesvéprávným?

R – Klientům chodí na účet ústavu měsíčně peníze, ze kterých se hradí běžné věci, jako jsou hygienické potřeby apod. Nepsanou dohodou je to, že jestliže má být našemu klientovi uhrazena vyšší částka než tisíc korun, tak nás pracovník zařízení kontaktuje a prodiskutujeme, zda se věc koupí či ne. Ale jsou případy, kdy věc je nižší hodnoty, ale o nákupu nás informují a diskutujeme o tom, jakým způsobem to zařídit, či jak provést nákup. Například nám zdravotní úsek z domova sdělí, že naše klientka potřebuje nutriční drinky, které by jí pomohly při rekonvalescenci, posílily by její organismus. Doporučí nám, aby jsme koupili nutriční nápoje a my to ještě zkonzultujeme s ošetřujícím lékařem, který třeba sám dal podnět na tento nákup. My pak dáme souhlas zařízení s nákupem nutričních nápojů. Není to vždy pravidlem, ale chceme mít přehled o svých klientech. My konzultujeme skoro všechny nákupy, které jsou mimo běžný rámec. Nediskutujeme o nákupu zubního kartáčku, nebo hřebenu. Ale potřebujeme mít přehled u položek, které nejsou běžné- třeba například ty nutriční nápoje.

T – Jakým způsobem se provádí a kdo provádí závěrečné vyúčtování, které se pak posílá soudu.

R – K roční vyúčtování, ve kterém je uveden tok peněz, vyhotovuje zařízení, ve kterém naši klienti pobývají. My to dostáváme v kopii a zakládáme to do spisu. Veškeré účetnictví předkládají oni (zařízení). Oni

mají naprostý přehled o tom, jak a co se hradilo. To by jsme museli na to vzít účetní.

T - Kdo žádá soud o schválení neběžného úkonu?

R – To děláme jako opatrovníci my. Zasíláme přímo žádost k soudu o uvolnění finančních částek na nákupy apod.

T – Jak dlouho trvá schválení úkonu soudem?

R – Spolupráce s OS v Rychnově nad Kněžnu je na velmi dobré úrovni. Spolupráce je naprosto brilantní, paní Talavašková proudně vyřídí naši žádost. My nepotřebujeme s paní Talavaškovou řešit jenom schvalování neběžných úkonů, ale nyní se objevuje to, že klientům nestačí na pokrytí běžných nákladů během roku jejich příjem. Naši klienti mají nějaké nemalé úspory na vinklovaných vkladních knížkách a my soudní úředníci žádáme o to, abychom mohli vybrat z těchto knížek někdy nemalé peníze na zaplacení především léků, které během roku potřebují. Soud vyhoví obratem.

T - Dalším tématem je hospitalizace. Jak je to s udělováním souhlasu s hospitalizací vašich klientů?

R – To je někdy pro mě záhada. Občas si myslím, že by se měl na to někdo pozastavit. Když je náš klient náhle odvezen, tak nám zařízení dává toto ihned na vědomí. Když je to v případě plánovaných zákroků, tak již předem dáváme veškeré souhlasy tomu zdravotnickému zařízení, a to s vyšetřením, zákrokem s narkózou, vlastně co to ta nemocnice bude potřebovat. Děláme to tak, aby to vše bylo připravené. Když je to náhlý převoz, tak musím říci, že mě ve dne i v noci paní ředitelka informuje a zavolá a dává mi na vědomí, co se stalo. Volá mi i v případě, že je klientovi volána rychlá záchranná služba a po ošetření zůstává v zařízení. Když tedy klienta odvezou, já ihned volám nemocnici a domlouváme se, že ten souhlas dáme buď následující ráno, nebo zda je to akutní natolik, abych musela přijet a dát souhlas třeba večer. Pokud je to ve dne, tak jedu hned do Rychnova, podepíšu souhlas a je to vyřešené. S lékařem popřípadě se setrou se domluvíme, co vše je potřeba a hlavně dám souhlas s tím, komu můžou být dávány informace o zdravotním stavu. V celku bych řekla, že na této rovině ten Rychnov funguje. Trošku jiná situace je třeba s převozem, kdy klienta

přemístí do jiné nemocnice a třeba náhodská nemocnice mi nikdy nezavolá. Nikdy nechtějí žádný souhlas. Neví, netuším, zda se ta dokumentace s tím človíčkem stěhuje. Je to zařízení od zařízení, ale našim zájmem je dostat tu informaci co nejdříve a nejpodrobněji, abychom věděli, jak se ta situace vyvíjí.

T – Spolupráce se sociálními pracovníky v zařízeních.

R – Všichni se učíme, ale vždy to je o komunikaci. Musím uvést, že mám vždy štěstí na kolegy. Komunikujeme spolu a mluvíme spolu. Dnes odpoledne máme komisi v zařízení na přijímání žádosti. To že někdy nevíme, to se může stát.

T – Vaši klienti a uspokojování jejich potřeb.

R – Mám dvě skupiny těch svých opatrovanců. Jedni jsou ti klienti, kteří jsou mentálně postižení, a ti stárnou a odcházejí. Jsou původními obyvateli tohoto zařízení a po přebudování tohoto domova jsou zde umístěny osoba s psychiatrickým onemocněním, lidé se schizofrenií. A i v této skupině lidí mám pár klientů, kteří jsou mými opatrovanci. Jsou tři a jsou úžasní. Oni chodí do města, zdravíme se a oni na mě volají paní opatrovnice. Musím říci, že mě jednou navštívili na úřadě, ale bylo to asi z důvodu toho, aby věděli, kde mě mohou najít. Aby věděli, kde jsem. Nebylo to z důvodu, že by něco chtěli, ale spíše že se mohou za mnou přijít, když jim poteče do bot. To jsou takové mé vlaštovky. A z těch mentálně postižených mám už jenom jednu Janičku, která se mě také již zdravotně horší. Bohužel stárnou.

T – Jak se provádí nákup dárků na vánoce, slaví svátky a narozeniny? Zda se osobně angažujete při realizaci apod.

R – Svátky a vánoce na to máme ve smlouvě pěkné kapesné, aby se to dalo použít na nákupy dárku, aby si mohli udělat radosti. Když je to takový větší dárek, tak se domlouváme a dávám souhlas s nákupem. Jako u jedné paní, která si přála náušnice, tak jsem pak do toho šli. Vánoce jsou velké přípravy. Už od října jejich klíčový pracovníci sbírají informace, co by klienti chtěli, co by jim udělalo radost. Sociální pracovník pak udělá sumář, který dostanu a uděluji pak souhlas s nákupem. Je to neběžný nákup a pohybujeme se u nějaké částky třeba od 1000 do třech tisíců. Je to vyložené

na klientovi, co je jeho přáním a co je v jeho možnostech. Svátky na narozeniny mají v režii klíčový pracovníci. Ve většině případů, pro ně připravují oslavu a když nás pozvou, tak tam jdeme. Když jsme tedy pozváni, tak tam rádi jdeme. Přineseme jim něco malého jako pozornost. Dárek kupujeme z takového našeho fondu – „spozu“ – z vlastního. Je to vždy jenom maličkost. Na závěr oslavy se fotíme. Ale bohužel fotky zůstávají v zařízení.

T- Děkuji za rozhovor

Příloha č. 5 Osnova rozhovoru

Opatrovnictví na obci	<ul style="list-style-type: none"> - kolik osob obec zastupuje opatrovanců - za jakých podmínek se provádí výkon opatrovnictví - informace o osobě opatrovníka
Způsoby zajišťování individuálních potřeb	<ul style="list-style-type: none"> - účast na sestavování individuálních plánů a jejich revize - zajištění dokladů (OP, ZTP) - návštěvy dalších institucí
Evidence majetku a jeho spravování	<ul style="list-style-type: none"> - spisová dokumentace - hrazení péče a dalších potřeb nesvéprávných - odměna za spravování majetku
Spolupráce se soudem	<ul style="list-style-type: none"> - vytváření zpráv soudu o průběhu opatrovnictví - závěrečné účty - žádosti o schválení neběžného úkonu
Hospitalizace	<ul style="list-style-type: none"> - spolupráce se zdravotnickými institucemi - souhlas s hospitalizací
Sociální pracovníci zařízení	<ul style="list-style-type: none"> - spolupráce s nimi - výhrady - návrhy na spolupráci
Opatrovanci	<ul style="list-style-type: none"> - osobní setkání - návštěvy nesvéprávných v zařízení - zjišťování jejich individuálních potřeb